

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Frivillig Barnfrihet

En kvalitativ studie om kvinnors erfarenheter av att inte vilja ha barn

Socionomprogrammet

C-opsats

Höstterminen 2009

Författare: Hanna Peterson & Matilda Söberg

Handledare: Eva Landmér

Förord

*Vi vill framföra ett stort tack till våra informanter som ställt upp i vår studie och tagit sig tid att svara på alla våra frågor! Tack för att ni har låtit oss ta del av era tankar och erfarenheter, utan er skulle det inte ha blivit någon uppsats!
Vi vill även tacka vår handledare Eva Landmér!*

Hanna & Matilda

ABSTRACT

Titel: "Frivillig barnfrihet" – En kvalitativ studie om kvinnors erfarenheter av att inte vilja ha barn

Författare: Hanna Peterson och Matilda Söberg

Nyckelord: frivillig barnfrihet, kvinnor, norm, kvinnlighet

Denna uppsats handlar om frivillig barnfrihet, där det övergripande syftet är att lyfta fram och synliggöra kvinnors upplevelser och erfarenheter av att leva utan barn. Vi hoppas kunna skapa en medvetenhet om att barn och moderskap inte behöver vara en självklarhet i alla kvinnors liv utan att det finns andra sätt att leva och förhålla sig till familjeliv och kvinnlighet. Vi vill på så sätt öppna för reflektion kring normer och värderingar. De frågeställningar vi använt oss av är: *Hur beskriver kvinnorna sitt val att inte skaffa barn? Hur upplever kvinnorna att de bemöts av omgivningen med avseende på deras val? Hur ser kvinnorna på kvinnlighet och hur beskriver de sin egen kvinnlighet?*

Utifrån vårt syfte och våra frågeställningar har vi valt att använda oss av kvalitativa semistrukturerade intervjuer med sex kvinnor. Intervjuerna har genomförts över Internet. De teorier vi har valt att använda oss av är Anthony Giddens och Ulrich Becks & Elisabeth Beck-Gernsheims teorier om det moderna samhället, queerteori samt R.W. Connells teori om hegemonisk maskulinitet och framhävd kvinnlighet.

Resultaten från studien visar att det alltid har varit självklart för kvinnorna att inte skaffa barn. De har aldrig känt någon längtan efter barn eller kunnat se sig själva i rollen som föräldrar. Ett genomgående tema i kvinnornas berättelser är den frihet och de möjligheter som de upplever att de har till följd av valet att vara barnfria. De är nöjda med sina liv och sina framtidsplaner och vill inte ha den förändring som det skulle innebära att få barn. Kvinnorna upplever att de i vissa fall respekteras för sitt val medan de i andra fall inte tas på allvar utan måste motivera och försvara sig. Vidare beskriver kvinnorna att det finns normer i samhället för hur man som kvinna förväntas vara och bete sig. Denna norm präglas bland annat av att man ska vilja ha och skaffa barn. Utifrån dessa normer uppger de flesta kvinnor att både personer i deras omgivning och de själva inte anser att de är särskilt kvinnliga i traditionell bemärkelse. De ser inte den normativa kvinnligheten som den ideala och eftersträvansvärda utan skapar en annan kvinnlighet, vilken vi valt att benämna en "*reflexiv kvinnlighet*".

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1 Inledning.....	1
1.2 Begreppsförklaringar.....	2
1.2.1 Frivillig barnfrihet	2
1.2.2 Kvinnlighet.....	2
1.2.3 Kärnfamilj.....	3
1.2.4 Norm.....	3
1.2.5 Stereotyp.....	3
1.3 Syfte och frågeställningar	3
1.4 Förförståelse.....	4
1.5 Avgränsningar.....	4
1.6 Disposition.....	4
2. Tidigare forskning	6
2.1 Anledningar till frivillig barnfrihet	6
2.2 Omgivningens bemötande.....	7
2.3 Stereotypa föreställningar om frivilligt barnfria	8
2.4 Kvinnlighet, moderskap och könsroller.....	8
3. Teoretiska perspektiv	10
3.1 Teorier om det moderna samhället.....	10
3.1.1 Anthony Giddens teori om individualisering.....	10
3.1.2 Ulrich Becks och Elisabeth Beck-Gernsheims teori om kvinnans individualisering.....	11
3.2 Queerteori.....	12
3.2.1 Normalitet & avvikelse	13
3.2.2 Heteronormativitet	14
3.2.3 Genus	14
3.2.4 Den heterosexuella matrisen.....	15
3.3 Hegemonisk maskulinitet och framhävd kvinnlighet.....	15
4. Metod.....	18
4.1 Kvalitativ intervju som metod	18
4.2 Litteratur – och informationssökning	19
4.3 Urval och urvalsprocessen	19
4.4 Intervjuernas genomförande.....	20
4.5 Analysmetod	21
4.6 Kvalitetssäkring.....	22
4.6.1 Reliabilitet.....	22
4.6.2 Validitet	24
4.7 Etiska överväganden	26

5. Resultat och analys.....	28
5.1 Hur kvinnorna beskriver sitt val att inte skaffa barn.....	28
5.1.1 Nöjd med livet	28
5.1.2 Barndomens betydelse	31
5.1.3 Att tycka om eller inte tycka om barn.....	32
5.1.4 Frivillig barnfrihet som ett självklart livsstilsval.....	34
5.1.5 Fördjupande analys: Frivillig barnfrihet som ett uttryck för individualisering.....	36
5.2 Hur kvinnorna upplever att de blir bemötta av sin omgivning.....	38
5.2.1 Att inte leva upp till förväntan	38
5.2.2 Respekt och acceptans.....	40
5.2.3 Att inte tas på allvar	42
5.2.4 Fördjupande analys: Att bryta mot normen.....	46
5.3 Hur kvinnorna ser på kvinnlighet och hur de beskriver sin egen kvinnlighet	48
5.3.1 Normen i samhället.....	48
5.3.2 Pojkflicka	49
5.3.3 Att ändå vara en riktig kvinna.....	51
5.3.4 Fördjupande analys: En ny kvinnlighet.....	53
6. Diskussion	56
6.1 Sammanfattande slutsatser.....	56
6.1.1 Hur kvinnorna beskriver sitt val att inte skaffa barn.....	56
6.1.2 Hur kvinnorna upplever att de blir bemötta av sin omgivning	56
6.1.3 Hur kvinnorna ser på kvinnlighet och hur de beskriver sin egen kvinnlighet	57
6.2 Vidare reflektion och diskussion: En reflexiv kvinnlighet.....	58
6.3 Förslag på vidare forskning	59
7. Referenser	61

Bilagor

1. Introduktion

1.1 Inledning

Att skaffa barn och bilda familj ses nog av de flesta som ett självklart steg i livet. Som kvinnor i tjugofemårsåldern har ämnet de senaste åren blivit allt mer aktuellt, både för oss själva och i våra umgängeskretsar. En av oss har själv nyligen fått barn och vi har båda flera bekanta som har barn eller planerar att skaffa barn. Vi tycks befinna oss i en ålder då man planerar inför sin framtid och därför funderar på var och när barn passar in i dessa planer. I samtalen med våra vänner ställs frågan om när det är dags att få barn då och då, framför allt bland våra kvinnliga vänner och speciellt ofta till dem som befinner sig i relationer. Det är som att när man har hittat en partner och levt tillsammans i några år, förväntar sig personer i omgivningen att man planerar att skaffa barn. I dessa samtal har vi reflekterat över att det oftast, om inte alltid, är en fråga om *när* och inte *om* man vill ha barn. Det verkar ses som självklart att man antingen redan längtar eller att det inte är rätt tid *nu* men att man ändå vill ha barn senare i livet, till exempel när man träffat en partner, gått färdigt skolan eller fått ett fast jobb.

Det pratas mycket om att skaffa barn men inte om alternativet att *inte vilja ha* barn. Att frivilligt avstå från föräldraskap är i vår uppfattning något som i stor utsträckning är osynligt. Kanske kan tystnaden ses som ett uttryck för att ämnet är tabubelagt och för att det finns normer i vårt samhälle som handlar om att alla kvinnor ska ha, eller åtminstone någon gång ska vilja ha, barn. Normerna kring barnafödande och förväntningarna på att man som kvinna vid en viss ålder ska längta efter barn tycks tyda på att bilden av vad vi ser som en "normal" kvinna är nära sammankopplad med moderskap. Ett vardagligt exempel på detta mötte oss då vi sökte efter synonymer till "kvinnlig" i en ordlista och fann att ett av orden i listan var "moderlig" (Lexikon för svenska synonymer 2009).

Vi tycker att det skulle vara intressant att få ta del av kvinnors tankar och erfarenheter kring att leva utan barn. Vilka anledningar kan finnas till att kvinnor väljer att avstå från att skaffa barn och därmed bryter mot de normer som tycks finnas i samhället? Vad innebär det för kvinnorna att välja en väg som är annorlunda än majoriteten och hur upplever de själva att normerna för hur man som kvinna förväntas leva sitt liv ser ut? Vårt syfte är inte att problematisera kvinnornas val att leva utan barn, utan att låta dem få komma till tals och dela med sig av sina tankar och känslor kring ämnet.

I det sociala arbetet möter man kvinnor i olika livssituationer och för ett professionellt bemötande är det då nödvändigt att vara medveten om och ha förståelse för att moderskap inte är något självklart för alla kvinnor. Vår förhoppning är att vi genom att lyfta fram kvinnornas tankar, upplevelser och erfarenheter av att leva utan barn kan bidra med kunskap som både inom och utanför det sociala arbetet kan verka för att dessa kvinnor och deras val synliggörs och accepteras.

1.2. Begreppsförklaringar

Nedan presenteras, definieras och förklaras några centrala begrepp som kommer att användas i uppsatsen och som kan ses som viktiga för läsförståelsen.

1.2.1 Frivillig barnfrihet

Under arbetet med vår uppsats upptäckte vi att hur man i olika sammanhang benämner individer som på frivillig basis väljer att inte skaffa barn varierar en hel del. Då vi bekantat oss med texter som behandlar ämnet i form av litteratur, artiklar och tidigare forskning har vi stött på ett flertal beskrivningar och definitioner. De mest förekommande begreppen har varit "frivilligt barnlös", "barnfri" och "frivilligt barnfri" och på engelska är några av de vanligaste exemplen "childless", "childfree", och "voluntarily childless". Vi valde tidigt bort termen frivilligt barnlös då vi, i likhet med hur Morell (1994) resonerar kring den engelska termen "childless", ansåg att det implicerar att något skulle saknas. Vidare menar Morell att även termen barnfri (childfree) är missvisande eftersom den ger uppfattningen om att personer som valt att inte skaffa barn automatiskt ogillar barn och har en önskan att undvika dem (Morell 1994). Vi valde emellertid ändå att använda oss utav termen "frivillig barnfrihet". Huvudargumentet för detta är att vi stötte på denna term på några Internetforum för personer som inte vill bli föräldrar. Vidare var det också denna term som de flesta kvinnor som vi intervjuade föredrog. I dessa sammanhang anser vi dock att alla termer som handlar om barn blir missvisande, eftersom man i och med detta beskriver kvinnorna utifrån något som inte är istället för något som är. Vi anser därför i likhet med Morell (1994) att det vore fördelaktigt om det funnits en alternativ benämning som skulle kunna användas, i likhet med hur begreppet singel kan användas istället för ogift. I brist på en sådan benämning har vi alltså valt att använda ordet frivilligt barnfri. Barnfri för att det klingar positivt, vilket man får anta att barnfriheten är för dessa individer, och frivillig för att visa på att det är ett medvetet val gjort utifrån individernas fria vilja.

Med frivillig barnfrihet menar vi människor som medvetet och frivilligt väljer att avstå från att skaffa barn. Vi åsyftar människor som av andra skäl än medicinska, så som infertilitet, genetiska sjukdomar etc., valt att leva utan barn. Vi åsyftar inte människor som är barnfria som en konsekvens av att de skjutit upp barnafödandet till en ålder när det inte längre är möjligt att få barn, utan alltså människor som är övertygade om att de varken nu eller i framtiden kan tänka sig att bli föräldrar.¹

1.2.2 Kvinnlighet

I likhet med Judith Butler, menar vi att kvinnlighet (såväl som manlighet) inte är något statiskt utan något som man "gör". Med detta menas således att kvinnlighet inte är något biologiskt givet, utan att såväl män som kvinnor kan skapa kvinnlighet genom exempelvis beteenden och handlingar (Ambjörnsson 2006). Vidare ansluter vi oss till

¹ För vidare urvalskriterier hänvisas till avsnittet 4.3 Urval och urvalsprocessen

Beverley Skeggs (1999) uppfattning om kvinnlighet och menar att kvinnlighet även kan skapas och framhävas genom kroppen.

Vi utgår även ifrån att våra uppfattningar om vad som är kvinnligt, vad gäller såväl den biologiska kroppen, egenskaper, beteenden som handlingar, präglas och är beroende av en social och kulturell kontext. Därför är kvinnlighet även något som är föränderligt över tid och som varierar mellan olika samhällen och kulturer.

1.2.3 Kärnfamilj

I vissa delar av uppsatsen används begreppet kärnfamilj. Vi åsyftar då en familjegrupp som består utav en mamma, en pappa och deras gemensamma barn.

1.2.4 Norm

Vi har valt att utgå ifrån Anthony Giddens (2003) definition av begreppet norm. Med norm åsyftas: *"Regler för beteendet som specificerar passande uppförande i olika situationer och som antingen föreskriver eller förbjuder ett givet beteende"* (Giddens 2003, s 562). Vi menar även i likhet med Giddens att normerna speglar kulturella värderingar och att dessa varierar mellan olika samhällen och kulturer (Giddens 2003).

1.2.5 Stereotyp

Då vi använder begreppet stereotyp utgår vi ifrån Stuart Halls definition som återfinns i Ambjörnsson (2006). Där beskrivs hur stereotypisering handlar om att *"ta fasta på några få, enkla, lättförståeliga och erkända egenskaper hos en person eller grupp och sedan låta dessa representera allt"* (Ambjörnsson 2006, s 75). De stereotypa egenskaperna som tilldelas personerna är dessutom ofta negativa. Stereotyperna bidrar till att skapa en skillnad mellan gruppen som "avviker" och det som anses "normalt" (Ambjörnsson 2006).

1.3 Syfte och frågeställningar

Ett övergripande syfte med vår uppsats är att lyfta fram och synliggöra kvinnors tankar, upplevelser och erfarenheter av att leva utan barn. Vi vill särskilt belysa hur kvinnorna beskriver och resonerar kring sitt val att vara frivilligt barnfria, hur de upplever att människor i deras omgivning ser på deras val samt hur de förhåller sig till de samhällsnormer som handlar om kvinnlighet. Vi hoppas kunna skapa en medvetenhet om att barn och moderskap inte behöver vara en självklarhet i alla kvinnors liv utan att det finns andra sätt att leva och förhålla sig till familjeliv och kvinnlighet. Vi vill på så sätt skapa en större förståelse för frivillig barnfrihet samt öppna för reflektion kring normer och värderingar. Vår förhoppning är att detta ska motverka osynliggörande och negativ stereotypisering av frivilligt barnfria kvinnor.

Uppsatsens syfte kommer att belysas med utgångspunkt i tre frågeställningar som vi anser berör det centrala i det vi vill beskriva;

1. Hur beskriver kvinnorna sitt val att inte skaffa barn?
2. Hur upplever kvinnorna att de bemöts av omgivningen med avseende på deras val?
3. Hur ser kvinnorna på kvinnlighet och hur beskriver de sin egen kvinnlighet?

1.4 Förförståelse

Frivillig barnfrihet är till stor del ett osynligt ämne i dagens samhälle och har även varit det för oss. Vi har tidigare inte kommit i kontakt med ämnet, varken i forskningssammanhang, media eller i våra umgängeskretsar. Då vi båda alltid har sett barn som en självklar del i livet och velat ha egna barn har vi från början inte närmre reflekterat kring alternativet att leva ett liv utan barn. En av oss har själv nyligen fått barn och vi har båda flera vänner som har eller planerar att skaffa barn. I samtal som handlat om just att skaffa barn har vi dock blivit medvetna om och börjat reflektera kring att det kanske inte är en självklarhet för alla att skaffa barn och undrat varför detta tas för givet. Vi ser inte frivillig barnfrihet som något problematiskt vare sig individuellt eller socialt, däremot utgår vi ifrån att det är något som bryter mot normer om familjeliv och kvinnlighet och att valet därför är något som väcker uppmärksamhet.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsskrivandet har för oss inneburit en intressant och lärorik process. Vi har fått upp ögonen för ett ämnesområde där svensk forskning till stor del saknas och där det därför funnits många möjliga infallsvinklar på uppsatsens innehåll. Att göra en avgränsning har därför varit en svår men nödvändig del utav arbetet där flera, i vår mening intressanta, aspekter har fått sällas bort. I vår uppsats har vi till exempel inte kunnat undersöka frivilligt barnfria mäns upplevelser och erfarenheter. Detta även om vi har kunnat se att en sådan studie, med bland annat en jämförelse mellan mäns och kvinnors motiv och erfarenheter, hade varit mycket intressant. Vårt urval resulterade dessutom i en relativt homogen grupp vad gäller klassmässiga, etniska och kulturella hänseenden, vilket också har inneburit en avgränsning. Vi är medvetna om att upplevelser av att leva som frivilligt barnfri troligtvis kan se mycket olika ut beroende på vilken livssituation man i övrigt befinner sig i och att det hade varit intressant att göra en sådan jämförelse. Med utgångspunkt i studiens syfte samt de tidsmässiga ramar vi haft att rätta oss efter har vi emellertid beslutat oss för att en sådan studie får bli föremål för en annan uppsats än den vi har valt att genomföra. Valet av teoretiska utgångspunkter innebär i sig en avgränsning då vi väljer att belysa empirin ur ett visst perspektiv och därmed mer eller mindre medvetet väljer bort andra. Vi har valt ett sociologiskt perspektiv och är medvetna om att andra perspektiv skulle kunna ge andra tolkningar och annan typ av kunskap.

1.6 Disposition

I uppsatsens *första kapitel* har vi gett en introduktion till ämnet samt definitioner av centrala begrepp. Vidare har vi här lyft fram syfte och frågeställningar samt förtydligat ramarna för uppsatsen genom att vi redogjort för studiens avgränsningar. I *kapitel två*

kommer vi att presentera en genomgång av en del av den tidigare forskning som vi funnit inom området. Uppsatsens *tredje kapitel* innehåller de teoretiska begrepp och perspektiv vi valt att använda för att förstå och tolka vårt empiriska material, därefter följer i *kapitel fyra* en redogörelse för vårt tillvägagångssätt vid empiriinsamling samt analys. I detta kapitel diskuterar vi även uppsatsens inre och yttre validitet samt reliabilitet. Uppsatsens resultat och analys presenteras i *kapitel fem* och i *kapitel sex* sammanfattar och diskuterar vi avslutningsvis dessa vidare.

2. Tidigare forskning

Frivillig barnfrihet bland svenska män och kvinnor tycks fortfarande vara ett relativt outforskat område. En sökning efter statistik från SCB, om hur vanligt förekommande frivillig barnfrihet är, ger ingen tydlig bild. Några gånger har vi funnit att statistiken exempelvis inte tycks skilja mellan frivillig barnfrihet och ofrivillig barnlöshet. Den statistik vi har hittat är en enkätundersökning från SCB om människors attityder till barnafödande (SCB 2009:2). Denna rapport menar att det skulle kunna vara rimligt att anta att den frivilliga barnfriheten ökar eftersom det idag finns fler alternativa livsval, men att de inte funnit någon forskning som bekräftar detta. Rapporten uppskattar att fem procent av barnlösa kvinnor under 34 år inte vill ha barn. I åldern 34-40 år är det en femtedel av de barnlösa kvinnorna som uppgett att de inte vill ha barn. Dessa siffror är dock väldigt osäkra. Den frivilliga barnfriheten kan tänkas vara underskattad eftersom svarsfrekvensen på en sådan enkät kan förmodas vara högre för personer som har och vill ha barn. Det är också möjligt att yngre personer som svarat att de inte vill ha barn kan ändra sig i framtiden vilket i så fall skulle innebära en överskattning av den frivilliga barnfriheten (SCB 2009:2).

Vad gäller skandinavisk forskning om frivillig barnfrihet har vi bara funnit en norsk studie från 2008 (Fjell 2008). Två svenska forskningsprojekt är under arbete, ett under namnet "Frivillig barnlöshet och normer för kvinnlighet och moderskap" som startade våren 2008 och ett under namnet "Frivillig barnlöshet i Sverige" som startade 2005. Vidare har vi funnit artiklar och forskning från England (se Gillespie 2003) och USA (se Mollen 2006; Morell 1994; Somers 1993). Då det inte finns särskilt mycket skandinavisk forskning har vi valt att här även redovisa en del av den internationella forskningen trots medvetenhet om att kulturella skillnader kan innebära att alla resultat inte är direkt översättbara till svenska förhållanden.

2.1 Anledningar till frivillig barnfrihet

I tidigare forskning har barndomen visat sig ha varierande betydelse för valet att vara barnfri. Fjell (2008) har intervjuat norska kvinnor om varför de inte vill ha barn och hos en del av dessa hade barndomen betydelse. Deras egna erfarenheter av en olycklig uppväxt hade skapat en rädsla för att egna barn skulle få en liknande uppväxt vilket lett till att de bestämt sig för att inte skaffa några barn (Fjell 2008). Även Mollen (2006) har i sin nordamerikanska studie sett att faktorer i barndomen kan vara anledningar till att man som vuxen väljer att inte skaffa barn. En del av kvinnorna hon intervjuade beskrev att de tidigt fått ta hand om syskon och sitta barnvakt. Detta tidiga ansvar tycks ha bidragit till att de sett barnomsorg och föräldraskap som oattraktiva alternativ. Det framkom även att en del av kvinnorna under sin uppväxt observerat orättvisor när det gällde föräldrarnas roller och arbetsfördelning i hemmet och att deras mödrar uttryckt missnöje och ambivalens i sina erfarenheter som föräldrar (Mollen 2006). I andra studier har barndomen däremot inte visat sig ha någon större betydelse för valet. Morell

(1994) har intervjuat frivilligt barnfria kvinnor i USA och fann i sin studie exempelvis inga bevis på att kvinnor utan barn skulle ha erfarenheter av olyckliga barndomar i större utsträckning än kvinnor som har barn (Morell 1994).

Tidigare forskning har vidare visat att orsaker till att man inte vill skaffa barn i stor utsträckning handlar om frihet och möjligheter. För några av kvinnorna i Fjells (2008) studie handlade barnfriheten framförallt om att kunna resa, känna en ekonomisk frihet och ha möjlighet att satsa på andra saker i livet så som exempelvis karriär (Fjell 2008). Liknande resultat har framkommit bl.a. i studier av Gillespie (2003) och Mollen (2006). Möjligheten att kunna resa på sin fritid, ha färre ekonomiska åtaganden och kunna lägga mer tid och energi på karriären var även här viktiga orsaker till varför man valt att inte skaffa barn. I dessa studier framkom det dessutom att man uppskattade den relation som man hade till sin partner och att man var orolig för att denna skulle förändras om man valde att bli föräldrar (Gillespie 2003; Mollen 2006).

2.2 Omgivningens bemötande

Den tidigare forskning som finns kring hur frivilligt barnfria kvinnor upplever att de blir bemötta av människor i sin omgivning visar på blandade resultat. I studien av Fjell (2008) beskriver en del av kvinnorna att de inte får några särskilda frågor eller kommentarer. De uppger även att de inte känner några påtryckningar från föräldrar om längtan efter barnbarn. Detta förklaras av en del av kvinnorna med att många tar för givet att man är ofrivilligt barnlös eller att man har äktenskapsproblem och att detta är något privat som man inte talar om. Den mer direkta pressen med personliga frågor och uttryckta reaktioner från omgivningen tycks uppstå först då man varit mycket tydlig med att det handlar om ett frivilligt val att inte skaffa barn. En del av kvinnorna hade erfarenheter av att såväl män som kvinnor i deras omgivning reagerat på deras val att vara barnfria, medan andra upplevde att de fick större acceptans för sitt livsval bland män (Fjell 2008).

I en nordamerikansk studie av Somers (1993) framkom att frivilligt barnfria kvinnor tycker att de utvärderas i högre grad än frivilligt barnfria män. I denna studie uppgav även kvinnorna att de får mer negativa reaktioner av familj och släkt än av vänner (Somers 1993). Detta skiljer sig från Fjells (2008) studie där kvinnorna uppgav att det framförallt var bekanta och arbetskamrater som reagerade på deras val, medan de i större utsträckning fick stöd av familjen (Fjell 2008). Även i en studie av Mollen (2006) framkom det att många barnfria kvinnor känner stöd från sin familj och sina närmaste vänner. Samtliga kvinnor i denna studie uppgav dock samtidigt att de hade erfarenheter av att ignoreras, kritiseras eller på andra sätt stigmatiseras för att de valt att leva utan barn. Dessa erfarenheter varierade från sårande antaganden, kommentarer och frågor från familjemedlemmar, arbetskamrater och okända människor till mer påtagliga uttryck av chock, bestörtning och medlidande. I vissa fall upplevde kvinnorna även att deras normalitet och förnuft ifrågasatts och att de blivit diskriminerade. De beskrev exempelvis hur de förväntats arbeta fler timmar eller mer obekväma tider och hur de

vagrats sterilisering av rädsla för att de skulle ändra sig och vilja ha barn senare i livet (Mollen 2006). Även den tidigare forskning som Mollen (2006) tagit del av och redogjort för i sin artikel visar att frivilligt barnfria kvinnor upplever att andra ser dem som onormala. Här framkommer dessutom att kvinnorna upplever att andra ser dem som själviska, egoistiska, kyliga och materialistiska (Park 2002 enligt Mollen 2006).

2.3 Stereotypa föreställningar om frivilligt barnfria

Kvinnornas egna upplevelser av att nedvärderas och stigmatiseras av omgivningen bekräftas i studier där man undersökt människors föreställningar om barnfria kvinnor. Ett vanligt antagande om frivilligt barnfria kvinnor är att de väljer att inte skaffa barn för att de har haft olyckliga barndomar eller varit med om dåliga livshändelser av något slag (Morell 1994). En amerikansk studie som genomförts av Mueller och Yoder (1997) visar dessutom att omgivningen många gånger antar att frivilligt barnfria inte tycker om barn och att de av denna anledning inte vill bli föräldrar (Mueller & Yoder 1997). I Mollens (2006) artikel framkommer det dessutom att en stereotyp föreställning om frivilligt barnfria är att de är avvikande, själviska, omogna och mindre feminina (Letherby 2002 enligt Mollen 2006). Vidare lyfts det här fram att frivilligt barnfria dessutom ses som mindre snälla, omtänksamma och känsliga än de som är föräldrar (La Mastro 2001 enligt Mollen 2006). Den studie som genomförts av Mueller och Yoder (1997) visar även att omgivningen tror att frivilligt barnfria är mindre lyckliga och har mindre meningsfulla liv än de som har barn (Mueller och Yoder 1997).

2.4 Kvinnlighet, moderskap och könsroller

I den studie som genomförts av Mollen (2006) framgår det utifrån de frivilligt barnfria kvinnornas berättelser att de alla reflekterat kring kvinnlighet och hur man ska vara som flickor och kvinnor. Samtidigt uppvisade många av dessa kvinnor en tidig och genomgripande vägran att leva inom ramarna av föreskrivna sociala könsroller. Kvinnorna i studien visade ofta ett motstånd och ett upproriskt förhållningssätt till de traditionella könsroller som finns i vårt samhälle. För många av kvinnorna uppstod detta redan under barndomen för att sedan bli ännu mer framträdande i det vuxna livet. Flera av kvinnorna uppgav att de tidigt tog avstånd från könsstereotypa lekar och aktiviteter såsom att leka med dockor eller "mamma, pappa, barn". Även de kvinnor som ibland lekte med dockor gjorde det på ett annat sätt än sina systrar och kamrater. Mollen beskriver inte närmare på vilket sätt dessa kvinnor lekte med dockorna, bara att deras docklekar inte byggde på att man låtsades vara mamma (Mollen 2006).

En studie där det blir tydligt att man som vuxen tagit avstånd från hur man traditionellt ska vara som kvinna är den som Gillespie (2003) har genomfört. I hennes studie framkommer det att kvinnorna på ett aktivt och genomgripande sätt avvisar moderskap och sådant som relateras till moderskap. Istället för att se moderskap som något naturligt eller självförverkligande valde kvinnorna att fokusera på det som man enligt dem förlorar i och med moderskapet. Kvinnorna såg moderskapet som en förlust av tid

och frihet. Dessutom upplevde många att moderskapet innebär att man förlorar sin identitet (Gillespie 2003).

I Fjells (2008) studie syns inte samma radikala attityd till moderskap och kvinnlighet. Kvinnorna hon intervjuat beskrev istället genomgående hur längtan efter att skaffa barn är något naturligt och något som kvinnor biologiskt sett är menade att känna. De barnfria kvinnorna såg längtan att vilja bli gravid och skaffa barn som en del av en kvinnlig "kärna" och detta kopplades även samman med normalitet. På så vis, menar Fjell, bekräftar kvinnorna det rådande idealet i samhället och en traditionell syn på könsroller som båda lyfter fram den så kallade "naturliga" kopplingen mellan kvinnlighet och moderskap. Samtidigt framkommer, i likhet med den ovan nämnda studien av Gillespie, även en syn hos kvinnorna som präglas av ett avståndstagande från den traditionella kvinnorollen. Genom att beskriva sig själva som lyckliga barnfria kvinnor utmanar de föreställningen om det naturliga, dvs. att som kvinna ska föda barn, och att detta nödvändigtvis skulle vara det enda alternativet. Istället beskriver de moderskapet som ett hårt arbete som man måste fråga sig om man är beredd att ta sig an (Fjell 2008).

3. Teoretiska perspektiv

Vi har valt att utgå från ett sociologiskt perspektiv och i detta kapitel redovisas de teorier som vi funnit relevanta för uppsatsens genomförande. Inledningsvis presenterar vi teorier om det moderna samhället. Därefter beskrivs de centrala begrepp som vi valt att använda oss av ur queerteorin. Avslutningsvis presenteras R.W. Connells teori om hegemonisk maskulinitet och framhävd kvinnlighet.

3.1 Teorier om det moderna samhället

För att beskriva den historiska och kulturella kontext i vilken uppsatsens ämne inryms, har vi valt att utgå ifrån teorier om det moderna samhället. Till att börja med presenteras delar av den teori som har utvecklats utav Giddens. Som komplement till Giddens teori presenteras därefter den del ur Beck och Beck-Gernsheims teori som specifikt berör kvinnors individualisering i kontexten av det moderna samhället.

3.1.1 Anthony Giddens teori om individualisering

Giddens (2003) beskriver hur det moderna samhället erbjuder individen ökade möjligheter att forma sitt liv. Han menar att förr hade traditioner och normer bland annat kopplade till samhällsklass, kön, etnisk bakgrund och religiös tillhörighet i större utsträckning än idag inflytande över individers liv. Till exempel innebar detta för en kvinna att man arbetade i hemmet och att hennes liv och identitet i hög grad styrdes av vad hennes pappa och make hade för yrke och status. De värderingar, den livsstil och den moral som var rådande i det kollektiv man föddes i, tillhandahöll förhållandevis fasta riktlinjer för hur människor skulle leva sitt liv (Giddens 2003).

Vidare menar Giddens (2003) att i det moderna samhället (och här bör poängteras att han utgår ifrån västerländska förhållanden) är alltså de institutioner och normer som traditionellt haft stor betydelse för individens vardagsliv under förändring. Dessa ersätts istället allt mer av ett fokus på individen och en ökad betoning på individuella intressen. Detta benämns som en *avtraditionalisering* och *individualisering* av samhället. Idag möter vi istället ett individualiserat samhälle där människor aktivt skapar sig själva och konstruerar sin egen identitet. Att de traditionella värderingarna och de sociala kodernas makt har försvagats lämnar utrymme för att nya identitetsmönster utvecklas. Det moderna samhället tvingar människor att leva på ett mer öppet och reflexivt sätt för att kunna anpassa sig efter en föränderlig omgivning. Individer utvecklas med och inom den större kontext som rymmer deras liv. Vardagliga, rutinmässiga aktiviteter blir i ett sammanhang en del utav den process där människan skapar och omskapar sin identitet och självbild (Giddens 2003).

Det moderna samhället kännetecknas också av att individen ständigt möts utav en mängd bilder från olika tider och sammanhang. Bilder av manlighet respektive kvinnlighet samt bilder av hur en individ kan eller bör utforma sitt liv med avseende på

bland annat utbildning, karriär och familj presenteras genom exempelvis media, normer, föreställningar och förebilder. Individens arbete blir att reflektera över dessa bilder i samband med sin egen situation. *Reflexiviteten* och den ökade individualiseringen i det moderna samhället erbjuder nya möjligheter att välja hur man vill organisera sitt liv (Bergsten & Bäck-Wiklund 1997). En konsekvens av detta blir att *livsstilen* får stor betydelse för individen. Giddens (1997) använder ordet livsstil för att beskriva något grundläggande för en människas tillvaro. Begreppet definierar en rad handlingsmönster som en individ följer. De specifika valen och handlingarna styrs inte bara utav nyttan individen vill uppnå, utan valen och livsstilen spelar också en viktig roll i att forma grunden i personens berättelse om vem man är (Giddens 1997).

Ett område som också undergått förändringar till följd av moderniteten är familjen. Giddens (2003) menar att de familjer vi traditionellt varit vana att se, allt mer tycks upplösas och ersättas av nya familjemönster. Giddens exemplifierar vad han menar med att beskriva en ökande ensamhet genom livets skeenden, färre och senare giftermål och förändringar i barnafödandet. Den traditionella kärnfamiljen med mamma-pappa-barnmodellen har idag fått konkurrens av flera olika familjeformer så som singelhushåll, den ensamstående föräldern med barn och ombildade familjer. Trots att dessa förändrade mönster framträder i praktiken, finns emellertid mycket utav de traditionella värderingarna och normerna kvar i människors medvetande och har inte följt med utvecklingen i samhället (Giddens 2003).

3.1.2 Ulrich Becks och Elisabeth Beck-Gernsheims teori om kvinnans individualisering

Beck & Beck-Gernsheim (2002) utgår, i likhet med Giddens, ifrån begreppet individualisering som en central punkt för att beskriva det moderna samhället. Beck och Beck-Gernsheim har dock ägnat större utrymme åt att skildra kvinnans individualisering. I deras teori lyfts faktorer som kvinnors tillgång till utbildning och tillträde på arbetsmarknaden fram som små steg på vägen mot kvinnors individualisering. De menar att uppluckringen av den traditionella sociala ordningen har gjort att valfriheten för kvinnor har ökat. Kvinnor har gått ifrån att acceptera den traditionella roll som hemmafru, som i stor utsträckning fokuserade på andras snarare än egna önskningar och behov, till att allt mer själv aktivt konstruera sig själva och sina egna livsplaner. Banden mellan kvinnan och familjen som tidigare har varit självklara har genom detta försvagats och på så vis har kvinnans individualiseringsprocess och oberoende stärkts. Att det skett en uppluckring av de typiska kvinnorollerna som tidigare dominerat, har medfört att kvinnor i större utsträckning själva måste utforma sin framtid och sina liv. Beck och Beck-Gernsheim lägger stor vikt vid utbildning när det gäller kvinnors reella möjligheter till frigörelse och jämlikhet och menar att ju högre utbildning en kvinna har, desto fler är hennes handlingsmöjligheter. Dessutom kan högre utbildning bidra till en ökad medvetenhet om vilka begränsningar som finns i deras liv, vilket i sin tur kan leda till en insikt om hur man kan förändra sin situation (Beck & Beck-Gernsheim 2002).

Beck och Beck-Gernsheim (2002) beskriver också hur förhållanden som följt i det individualiserade samhällets spår kan användas till att förstå historiska skillnader i kvinnors fertilitetsmönster. De lyfter fram att barnafödande har gått från att ha setts som en obligatorisk önskan och en naturlig del av livet till någonting som idag är föremål för reflektion, tankar och övervägande. Barnafödande måste, i kontexten av det moderna samhället, förstås som ett val som handlar om chanser, risker, önskningar och krav. Kvinnors ställs idag inför en rad alternativ och möjligheter som konkurrerar med valet att skaffa barn. Utbildning och arbete kan leda till en hög inkomst som exempelvis ger möjligheter att resa och spendera pengar på intressen och aktiviteter som uppfattas som viktiga för individen. Också den egna tiden är en uppskattad resurs i det moderna samhället. Beck och Beck-Gernsheim förklarar att anledningen till att den egna tiden värderas så högt beror på att arbetsmarknaden kräver att vi ger mycket av den tid vi har till vårt förfogande. Då individuella intressen i det moderna samhället får allt större utrymme, betraktas den tid som inte arbetet kräver av oss som individens egna, snarare än exempelvis familjens. I det moderna västerländska samhället betraktas utbildning och yrkesarbete som självklarheter av de flesta kvinnor. Barnafödandet har fått konkurrens av arbete om positionen som ett "naturligt" inslag i livet. Istället kan barnafödandet ses som ett hinder i karriären och även för andra delar av livet, t.ex. genom att man blir mer bunden till en geografisk plats eller beroende av den ekonomiska stabilitet ett fast arbete innebär. Beck och Beck-Gernsheim menar att barnaskaffande idag innebär en större yrkesmässig och ekonomisk, men även existentiell risk än vad det gjorde för kvinnor i det traditionella samhället. I dagens samhälle lever kvinnor i större utsträckning än tidigare självständiga liv med fler möjligheter. Detta innebär att skaffandet av barn idag blir en mer genomgripande förändring i livssituation och livsstil. Av denna anledning kan kvinnor ibland associera moderskapet med begränsad frihet och förlorad egen tid och någonting som innebär att man tar ett steg tillbaka till gamla mönster och en traditionell kvinnoroll (Beck & Beck-Gernsheim 2002).

3.2 Queerteori

I detta avsnitt redogörs för några centrala delar av den tanketradition och rörelse som kallas queer. Det finns olika sätt att beskriva queer. Vi har valt att i huvudsak utgå ifrån Fanny Ambjörnssons (2003; 2006) tolkning av queerteori och begreppen normalitet och avvikelse, heteronormativitet, genus och den heterosexuella matrisen.

För de flesta förknippas troligen *queer* med teorier eller aktivism som har med sexualitet och avvikande att göra, och associationerna går ofta till HBT, dvs. homo-, bisexuella och transpersoner. Ambjörnsson (2006) beskriver emellertid hur begreppet queer förutom detta också används för att benämna människor som "*i största allmänhet faller utanför normen*" (Ambjörnsson 2006, s 8). I uppsatsen har vi utgått ifrån queer i betydelsen av "*ett kritiskt förhållningssätt till det normala*" (Ambjörnsson 2006, s 8) och vi låter därför kritiken utav samhällets förgivet tagna sanningar bli ett utav de centrala analysverktyg

vi väljer att lyfta ur teorin. Queer kan vara svårt att definiera just därför att det ytterst handlar om att kritisera och bryta mot normer. Just svårdefinierbarheten bör ses som en del av queerteorins essens och styrka. Snarare än att vara en kategori bland andra, syftar teorin istället till att bryta upp och röra om i de kategorier som finns (Ambjörnsson 2006).

3.2.1 Normalitet & avvikelse

Queerteorin är inte en enhetlig teori utan bör snarare förstås som olika perspektiv på samhälle, kultur och identitet. Det som är gemensamt för dessa perspektiv är intresset för föreställningar om *normalitet* och *avvikelse*. Detta innebär att man försöker förklara hur det normala uppstår, hur normaliteten vidmakthålls, samt vilken funktion som det avvikande spelar i denna normaliseringsprocess. Queerteorin har här särskilt fokus på normer kring genus och sexualitet (Ambjörnsson 2006).

Ambjörnsson (2003) beskriver hur normalitet både avser det som är mest vanligt förekommande och det som är det ideala och eftersträvansvärda (Canguilhem 1989, Hacking 1990 enligt Ambjörnsson 2003). Utifrån detta är således *normer* inte bara en beskrivning av det genomsnittliga och vanliga sättet att vara utan även en uppmaning om hur man bör vara. Normer existerar aldrig i kraft av sig själva utan finns bara i relation till en motsats. Detta innebär att det normala och det avvikande är beroende av varandra. Det är genom att titta på avvikelsen som normerna blir synliga. Eftersom normer bara finns och har betydelse i relation till avvikelser kan inte det normala ses som något faktiskt eller stabilt (Ambjörnsson 2003). Synen på vad som betraktas som normalt respektive avvikande skiljer sig åt i olika samhällen och kulturer och förändras även över tid. Normer för exempelvis barnafödande och familjeliv är således ingenting som är en gång för alla givet, utan varierar från samhälle till samhälle (Ambjörnsson 2006). Relationen mellan norm och avvikelse kan dessutom ses som hierarkisk. Detta kan exempelvis illustreras genom mannens överordnade position gentemot kvinnan och hur homosexualiteten socialt underordnats heterosexualiteten (Sedgwick 1990 enligt Ambjörnsson 2003). Att homosexualitet ses som avvikande, onaturligt och mindre åtråvärt medför således att heterosexualitet blir något naturligt och normalt (Ambjörnsson 2003).

En av queerteorins utgångspunkter är att normalisering är nära kopplat till *makt*. En teoretiker som betytt mycket för queerteorin och som fokuserat på begreppet makt är Michael Foucault. Han menar att dagens västerländska samhälle i stor utsträckning präglas av en rädsla för att inte passa in. Utmärkande för detta samhälle är en form av maktutövning som innebär att människor genom att internalisera vad som är ett accepterat beteende självmant och frivilligt anpassar sig till samhällets normer. Detta sker inte genom hot utan snarare med uppmaningen att människor därigenom blir lyckligare. Enligt Foucault finns denna makt i såväl vardagliga möten och mellanmänniska relationer som i familjen och samhällets institutioner. Maktutövandet blir bland annat synligt då andra tar för givet att en individ följer normen, exempelvis

när socialsekreteraren utan att fråga tar för givet att man lever tillsammans med någon av motsatt kön. Maktutövandet blir även synligt när någon på ett mer direkt sätt försöker påverka en individ att rätta sig efter normen, till exempel när en tjej blir utskälld av läraren för att vara lika bråkig som killarna (Ambjörnsson 2006).

3.2.2 Heteronormativitet

Normativitet är, som tidigare nämnts, en central del av queerteorin. Ambjörnsson (2006) beskriver att *heteronormativitet* specifikt syftar på de lagar, institutioner, strukturer, relationer och handlingar som bidrar till att heterosexuellt liv framstår som det mest naturliga och åtråvärda sätt att leva. Heteronormen innefattar dock inte alla slags heterosexuella levnadsformer utan förväntningarna gäller *en viss typ* av heterosexuell levnadsform. Denna bygger på en att en man och en kvinna ska leva tillsammans för att så småningom gifta sig och skaffa barn. Detta leder till att även heterosexuella personer kan falla utanför det normativa och således känna sig obekväma med de förväntningar som förknippas med denna levnadsstil. Ambjörnsson nämner bl.a. att en 35årig heterosexuell kvinna inte nödvändigtvis känner sig bekväm med att omgivningen tar för givet att hon lever i en relation och har barn, jobbar deltid och tycker om att prata om heminredning (Ambjörnsson 2006).

Heteronormativiteten upprätthålls genom bland annat *uppdelning* (göra skillnad) *hierarkiering* (att ett livsstilval framhävs som bättre än något annat), *förlöjligande*, *patologisering* (att något ses som sjukt), *obegripliggörande* och *stereotypisering*. Dessa bidrar till att skapa en skillnad mellan gruppen som "avviker" och det som anses normalt. En grundläggande förståelse inom queerteorin är som vi tidigare nämnt att vad som är "normalt" varierar med tid och sammanhang. Normer för exempelvis barnafödande och familjeliv är således ingenting som är en gång för alla givet, utan varierar från samhälle till samhälle (Ambjörnsson 2006).

3.2.3 Genus

Begreppet *genus* brukar vanligen användas för att beskriva det socialt konstruerade könet och för att skilja det från det biologiska könet. Genusbegreppet vill visa att uppdelningen av vad som är manliga och kvinnliga beteenden och egenskaper inte är givna i form av en naturlig manlig respektive kvinnlig inre biologisk kärna (Ambjörnsson 2006).

Inom den queerteoretiska traditionen är Judith Butler en av dem som intresserat sig för begreppen kön och genus. Hon menar däremot att de båda är socialt konstruerade och att de inte kan skiljas åt. Vidare menar hon att kön/genus inte är något fast och statiskt i individers liv. Hon beskriver hur genus snarare bör ses som handlingsmönster, något individen *gör* och att det alltså är *handlingarna* som är kvinnlighet respektive manlighet (Ambjörnsson 2006). Detta iscensättande av genushandlingar kallar Butler för *performativitet* och består exempelvis av kroppsspråk eller annat beteende som uppfattas som manligt eller kvinnligt. Butler menar att dessa handlingar inte är knutna

till det som vanligtvis uppfattas som det biologiska könet, utan att män likaväl som kvinnor kan göra kvinnlighet (Gemzöe 2005). Detta resonemang kan liknas vid det som Beverly Skeggs (1999) beskriver i samband med hennes redogörelse för *femininitetsprocessen*. Hon menar i likhet med Butler att kvinnlighet och manlighet inte är bunden till en individs biologiska kön och att en kvinna därför kan uttrycka manlighet och en man kvinnlighet. Skeggs redogör vidare för hur kvinnlighet visserligen *kan* skapas kroppsligen och genom utseendet, men hon lyfter även fram beteende, aktiviteter och deltagande i olika sociala sammanhang som betydelsefulla för skapandet av det kvinnliga. Som kvinna kan man exempelvis söka sig till miljöer som ses som kvinnliga så som arbeten inom vård och omsorg och på så sätt representera kvinnlighet. Det finns enligt Skeggs inte någon gemensam bild av vad en kvinna är eller hur kvinnlighet skapas utan detta bör istället ses som en ständigt pågående process som måste förstås utifrån sin kontext (Skeggs 1999). Även Butler motsätter sig synsättet på att det skulle finnas en enhetlig och universell kategori som kan kallas kvinna. Hon menar att våra identiteter som män och kvinnor inte är en gång för alla givna, utan snarare bör ses som skiftande och flytande (Ambjörnsson 2006). Butlers teori bör dock inte tolkas på det sättet att kön eller genus skulle vara någonting man fritt och lätt kan välja. Hon poängterar istället att de föreställningar och förväntningar på hur man bör agera är djupt rotade i både individer och omgivning och att en kvinna som bryter mot normen för kvinnlighet riskerar att utsättas för sociala påtryckningar (Gemzöe 2005).

3.2.4 Den heterosexuella matrisen

Gemzöe (2005) lyfter fram att Butler har vidareutvecklat sina tankar om genus i vad som benämns som den *heterosexuella matrisen*. Butler menar att den heterosexuella matrisen är en slags mall som genomsyrar hela vår kultur och som präglar vår förståelse av manligt och kvinnligt. Grunden för denna heterosexuella matris bygger på ett "naturligt" heterosexuellt begär där män och kvinnor förutsätts vara varandras motsatser och åtrå varandra (Gemzöe 2005). Ambjörnsson (2006) beskriver att det enligt Butler endast är inom ramarna för denna matris som manligt och kvinnligt existerar och får sin betydelse. Följden av den heterosexuella matrisen blir att kvinnlighet kopplas samman med en viss kropp, ett visst beteende och ett visst sexuellt begär. Lyckas man visa upp samtliga av dessa, och på så vis i sin person förmår demonstrera rätt sorts kopplingar mellan kön, genus och begär, uppfattas man som godtagbar kvinna eller man. För att uppfattas som en "riktig" kvinna betyder det att det krävs att man har en kropp som uppfattas som kvinnokropp, att man betar sig på ett sätt som utifrån samhällets rådande normer betraktas som kvinnligt samt att man endast känner begär till män. Detta innebär att den heterosexuella matrisen medför att även heterosexuella män och kvinnor som inte betar sig enligt de könsstereotypera förväntningarna kan falla utanför det accepterade (Ambjörnsson 2006).

3.3 Hegemonisk maskulinitet och framhävd kvinnlighet

Vi har valt att använda oss av delar av den teori som sociologen och maskulinitetsforskaren R.W. Connell har utvecklat. Han har beskrivit en modell över hur

genusordningen ser ut som bygger på mäns dominans över kvinnor. Denna är på en samhällelig nivå ordnad i en hierarki med olika uttryck för manlighet och kvinnlighet (Giddens 2003). Hans teori utgår framförallt från män och manlighet men kan till viss del även användas vid studier av kvinnor och kvinnlighet (se t.ex. Öqvist 2009).

Överst i genushierarkin finns den *hegemoniska maskuliniteten* som dominerar över alla andra manligheter och kvinnligheter (Giddens 2003). Denna bygger på uppfattningar om vad som anses vara normalt och eftersträvansvärt och kan därmed förstås som ett normgivande ideal som såväl män som kvinnor måste förhålla sig till (Connell 1987). I de flesta samhällen förknippas den hegemoniska maskuliniteten framför allt med heterosexualitet och äktenskap, men även med lönearbete, makt och fysisk styrka (Giddens 2003). Under den hegemoniska maskuliniteten finns så kallade *underordnade manligheter* som på olika sätt inte lever upp till idealet. Längst ner i hierarkin befinner sig den homosexuella mannen (Connell 1987).

På samma sätt som det finns olika former av manligheter finns det enligt Connell (1987) även olika typer av kvinnligheter. Då alla kvinnligheter formas utifrån en underordnad position i förhållande till den överordnade manligheten finns det dock ingen kvinnlighet som är hegemonisk. Det finns däremot en kvinnlig motsvarighet till den hegemoniska maskuliniteten, vilken benämns "emphasized femininity" (Connell 1987). I boken *Sociologi* av Giddens (2003) är den svenska översättningen på denna form av kvinnlighet den *framhävda kvinnligheten*, vilken är den benämning som vi fortsättningsvis kommer att använda i uppsatsen. Den framhävda kvinnligheten fungerar som en norm och ett kvinnligt ideal till vilken andra kvinnligheter förhåller sig. Denna typ av kvinnlighet är fokuserad på att tillfredsställa männens intressen och ses bland annat som omsorgsfull, empatisk och följsam (Giddens 2003). De kvinnor som representerar den framhävda kvinnligheten förknippas som unga med sexuell mottaglighet och som äldre med moderskap (Connell 1987; Giddens 2003). Connell har inte vidare beskrivit den framhävda kvinnligheten, men Giddens (2003) framhåller att det är bilder av denna kvinnlighet som har en framträdande plats i media. Vidare finns det även *underordnade kvinnligheter* som förkastar den framhävda kvinnligheten. Sådana underordnade kvinnligheter är exempelvis lesbiska, ogifta, prostituerade och industriarbetande kvinnor. Dessa "motståndskraftiga" kvinnligheter följer inte normerna för hur man representerar och skapar kvinnlighet utan utvecklar andra identiteter och livsstilar. Att den framhävda kvinnligheten är normen i samhället medför dock att dessa alternativa former av kvinnligheter inte får komma till tals utan många gånger döljs eller osynliggörs i vårt samhälle (Giddens 2003).

Connell har således beskrivit en tydlig genushierarki där mäns dominans över kvinnor är tydlig. Han lyfter fram att det finns så kallade idealtyper för manlighet och kvinnlighet och att man i botten av hierarkin finner homosexuell manlighet samt motståndskraftig kvinnlighet. Utifrån detta ser således människors livsförutsättningar olika ut beroende på vilket kön man har och vilken form av manlighet respektive kvinnlighet som man

representerar. Enligt Giddens (2003) menar Connell dock inte att dessa på något sätt är fasta eller statiska. Han lyfter tvärtom fram att de är resultatet av en ständig process och därför öppna för förändring och ifrågasättande. Det innebär således att individen, utifrån den handlingsfrihet som han eller hon har, har möjlighet att förändra sin position i genusordningen (Giddens 2003).

Den teori som Connell utvecklat kan kritiseras för sin fokusering på män och skapandet av manlighet. Kvinnor och kvinnlighet utgör bara en liten underordnad del i teorin och har inte vidare beskrivits. Öqvist (2009) beskriver dock i sin doktorsavhandling hur Connell och Misserschmidt i artikeln "*Hegemonic masculinity. Rethinking the concept*" bemöter den kritik som riktats mot teorin. De påpekar här att den framhävda kvinnligheten idag alltmer utmanas av unga kvinnor och att det av denna anledning finns ett ökat behov av att studera kvinnor (Öqvist 2009).

4. Metod

I detta avsnitt ska vi redogöra för hur vi metodiskt gått tillväga för att genomföra vår studie. Inledningsvis beskrivs vilken metod vi har använt oss av samt ett avsnitt om litteratur- och informationssökning. Därefter följer ett avsnitt om urvalet och urvalsprocessen samt ett avsnitt om hur vi samlat in och analyserat vårt empiriska material. Därefter diskuteras studiens reliabilitet samt inre och yttre validitet. Avslutningsvis lyfts de etiska överväganden som vi har gjort under uppsatsprocessen fram.

4.1 Kvalitativ intervju som metod

Studiens syfte är att få kunskap om och synliggöra de tankar och erfarenheter som kvinnor har av att leva ett frivilligt barnfritt liv. Vi har utifrån detta valt att använda oss av en kvalitativ ansats som innebär att vi får kunskap om kvinnornas upplevelser och subjektiva tolkning av verkligheten utifrån deras egna ord, uttryck och beskrivningar (Larsson 2005). Vår avsikt är inte att komma fram till generella slutsatser och objektiva sanningar, exempelvis om hur vanligt förekommande frivillig barnfrihet är eller vilka föreställningar som finns i samhället om frivilligt barnfria. I sådana fall hade en kvantitativ ansats såsom en enkätundersökning varit mer passande. Istället vill vi lyfta fram några kvinnors tankar och erfarenheter av frivillig barnfrihet och genom denna exemplifiering försöka få kunskap om och skapa förståelse kring ämnesområdet. Detta medför att en kvalitativ metodstrategi blir ett naturligt val för vår uppsats (Kvale 1997; Svenning 2003).

Den kvalitativa metod som vi har valt för att samla in vårt empiriska material är intervju. Kvale (1997) lyfter fram att detta är en lämplig metod för att få information om människors tankar, upplevelser och perspektiv på sin egen livsvärld. Genom att använda sig av intervjuer kan man fånga upp olika personers uppfattningar om ett ämne och på så sätt få en mångsidig bild (Kvale 1997). Vi anser att intervjuer som tillvägagångssätt lämnar utrymme för kvinnorna att berätta sin unika historia och möjliggör för oss att få en djupare kunskap och förståelse kring frivillig barnfrihet. Då vi hade svårigheter med att få tag i informanter i Göteborgsområdet blev vi tvungna att hitta en kommunikationsform som tillät oss att göra intervjuerna på ett annat sätt än vid ett personligt möte. Vi valde då att använda oss av Internet och göra intervjuerna via MSN Messenger² och e-post. Vi valde först och främst ut de kvinnor som hört av sig och sagt att de kunde genomföra intervjuerna via MSN. Därefter valde vi att komplettera dessa med intervjuer per e-post för att få tillräckligt många informanter samt en viss åldersmässig spridning i urvalet.

²MSN Messenger, förkortat MSN, är ett program som används för att kommunicera med varandra över Internet. Individer kan med hjälp av detta program "chatta" genom att skicka meddelanden till varandra som visas i realtid.

4.2 Litteratur – och informationssökning

För att få tag i litteratur om uppsatsens ämnesområde och de teoretiska perspektiv som vi valt har vi dels sökt efter vetenskapliga artiklar i sökmotorn Google Scholar med bland annat orden; "*childfree women*" och "*voluntary childlessness*". Vi har dessutom sökt information i olika databaser såsom GUNDA och Libris. De sökord som vi här har använt oss av har exempelvis varit; "*barnfri**", "*barnlös* kvinnor*", *genus* samt *individualisering*. Vidare har vi använt oss av litteraturförteckningar i de artiklar och böcker som vi funnit om ämnet för att få ytterligare förslag på lämplig litteratur. Då ingen av oss tidigare genomfört intervjuer på Internet valde vi även att söka information om vad denna metod innebär, hur man går tillväga och vad man som intervjuare bör tänka på. Genom att söka i GUNDA med sökordet *Internetforskning* fann vi en elektronisk bok som varit användbar. Vi har slutligen även använt oss av litteratur som vi tidigare kommit i kontakt med under vår utbildning till både teori- och metodavsnitten.

4.3 Urval och urvalsprocessen

Vår tanke var från början att söka informanter genom en skriftlig förfrågan där vi berättade om vår uppsatsidé och efterlyste frivilligt barnfria kvinnor som ville delta i studien. Vi planerade att sätta upp dessa på anslagstavlor på bland annat högskolor och universitet. Vi tänkte även vända oss till barnmorskemottagningar och privata gynekologmottagningar då kvinnor som inte vill ha barn troligtvis vänder sig dit för att exempelvis skaffa preventivmedel. Då vi trodde att det kunde bli svårt att inom utsatt tid få tag på tillräckligt många informanter på detta sätt valde vi även att söka informanter genom några av de Internetforum som finns för personer som inte vill skaffa barn. Detta gjordes genom att vi skrev ett kort inlägg med information om oss själva och vår uppsats (se bilaga 1). I urvalsprocessen ställde vi upp vissa krav för att få delta. Vi ville att kvinnorna skulle vara över 25 år och av andra skäl än medicinska hade valt att leva utan barn. Med andra ord var vi i första hand inte intresserade av kvinnor där exempelvis infertilitet eller genetiska sjukdomar låg till grund för beslutet. Det var även viktigt att kvinnan kände sig säker i sin övertygelse att inte vilja ha barn. Förfrågan på Internetforumen resulterade i att vi på kort tid kom i kontakt med flera kvinnor runt om i landet som kunde tänka sig att ställa upp på intervjuer via MSN eller e-post. Med tanke på den tid som vi hade till vårt förfogande och att vi snabbt ville komma igång med intervjuerna valde vi efter visst övervägande att inte söka vidare efter informanter genom den tänka annonseringen. Istället valde vi således att genomföra intervjuer med de kvinnor som vi redan fått kontakt med genom Internetforumen.

Vårt urval kom slutligen att bestå av sex kvinnor som alla är frivilligt barnfria. Kvinnorna är mellan 28 och 45 år och är bosatta i större och medelstora orter runt om i Sverige. Samtliga informanter har svenskt ursprung, men en kvinna har även rötter i ett annat västeuropeiskt land. Vad gäller informanternas utbildningsnivå har en kvinna gymnasieutbildning, en kvinna studerar för närvarande på högskolenivå och fyra kvinnor har eftergymnasial utbildning på högskola eller universitet. Samtliga kvinnor har arbete men vi har här valt att inte närmare beskriva deras yrkesbakgrund för att

anonymiteten ska bli så hög som möjligt. Kvinnorna har själva uppgett att de anser sig tillhöra medelklass eller arbetarklass. Alla informanter lever eller har levt i heterosexuella förhållanden. För närvarande lever fem av kvinnorna tillsammans med en partner, varav fyra är sambos och en är gift. Hur länge de varit i förhållandet varierar från ett till elva år. En av kvinnorna lever tillsammans med en man som har ett barn i tonårsåldern från ett tidigare förhållande. En av kvinnorna är för närvarande singel.

4.4 Intervjuernas genomförande

Utifrån uppsatsens syfte och omfång samt med tanke på den tid som vi hade till vårt förfogande valde vi alltså att sammanlagt genomföra sex intervjuer med kvinnor som är frivilligt barnfria, varav tre genomfördes via MSN och tre per e-post. För detta ändamål skapade vi en ny e-postadress och ett nytt MSN-konto i syfte att användas vid kontakten med våra informanter.

Vi har valt att samla in vårt empiriska material genom vad Kvale (1997) benämner halvstrukturerade intervjuer. Med detta menas att vi inför intervjuerna har utformat en intervjuguide som vi haft som utgångspunkt vid genomförandet (Kvale 1997). Intervjuguiden bestod av olika teman som i sin tur hade ett antal öppna underfrågor (se bilaga 2). Vi arbetade fram dessa utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar samt med inspiration från litteratur och tidigare forskning. Inledningsvis bestod intervjuguiden av vad Svenning (2003) kallar för individuella faktafrågor. Dessa frågor berörde exempelvis ålder, civilstånd, bostadsort samt utbildning – och yrkesbakgrund. För att i den mån det var möjligt säkerhetsställa att kvinnorna verkligen var och tänkte förbli frivilligt barnfria bad vi dem dessutom att ange hur säkra de var på att de inte ville skaffa barn på en skala från ett till tio. Samtliga informanter som deltagit i studien angav här tio. Vidare innehöll intervjuguiden teman och öppna frågor som var mer ämnesorienterade. Dessa berörde kvinnornas egna upplevelser och erfarenheter samt deras syn på rådande normer och föreställningar i samhället. Avsikten med intervjuguiden var framförallt att den skulle vara vägledande under intervjuerna och ett stöd för oss för att vi skulle vara säkra på att få den information som vi behövde för att besvara studiens frågeställningar (Kvale 1997). Under intervjuerna via MSN innebar detta att vi förhöll oss väldigt öppet och flexibelt till intervjuguiden och lät oss ledas av samtalet och hur det utvecklade sig. Det fanns utrymme för informanterna att fritt uttrycka sina tankar och erfarenheter samt för oss som intervjuare att frångå intervjuguiden och ställa spontana följdfrågor (Svenning 2003). Den första intervjun som vi gjorde via MSN fungerade lite som en testintervju för att se huruvida vår intervjuguide fungerade på ett bra sätt. I direkt anslutning till intervjun frågade vi informanten om hur hon upplevt intervjusituationen samt genomförandet av intervjun med avseende på frågorna och strukturen. Utifrån detta gjorde vi ingen större förändring inför de kommande intervjuerna utan bytte bara ordning på några av temana i intervjuguiden. Vi genomförde samtliga MSN-intervjuer tillsammans men hade olika uppgifter, en av oss skrev till informanten medan den andra såg till att vi täckte in intervjuguidens frågeteman. Intervjuerna varierade i tid men tog omkring två timmar,

vilket var något längre än vad vi först hade räknat med. Detta berodde framförallt på att det tar längre tid att uttrycka sig i skrift än i tal. De informanter som istället besvarade frågorna per e-post fick drygt en veckas tidsintervall för att skicka sina svar till oss. Vid dessa intervjuer skickade vi intervjuguiden i ett bifogat dokument. Vi var noga med att betona att informanterna fritt fick berätta om sina upplevelser och erfarenheter och att de öppna frågorna under varje tema endast var förslag på vad de kunde ta upp. De kunde välja att besvara samtliga frågor, välja att svara på några av dem eller mer fritt beskriva sina tankar och erfarenheter kring varje frågetema. Vi har efter samtliga intervjuer, både MSN- och e-postintervjuerna, haft möjlighet att kontakta informanterna igen per e-post för att ställa eventuella följdfrågor. Detta har vi gjort i de fall då vi efter intervjuerna gått igenom materialet och känt att vi ännu en gång velat försäkra oss om att vi uppfattat det informanten sagt på rätt sätt eller då vi velat att informanten skulle vidareutveckla sitt svar.

4.5 Analysmetod

Utifrån undersökningens syfte och intervjumaterialets karaktär har vi valt att använda metoden *ad hoc* för att analysera vår empiri. Detta innebär att vi inte begränsat oss till en viss analysmetod utan att vi använt oss av olika tekniker för att strukturera, beskriva och skapa mening i materialet (Kvale 1997). Vi kommer nedan att redogöra för hur vi gått tillväga i bearbetningen av vårt material samt analysförfarandet.

Vanligtvis börjar analysförfarandet då den inspelade intervjun ska transkriberas (Kvale 1997). Eftersom vi genomfört intervjuerna över Internet hade vi dock redan fått intervjuerna till oss i skrift och behövde därför inte transkribera dem. Detta kan ses som en nackdel så till vida att vi på grund utav detta inte genomfört detta första steg i analysen, men det kan också vara en fördel att få informantens utsaga till sig i otolkad skrift (Sveningson, Lövheim & Bergquist 2003). Vårt analysförfarande inleddes istället med att vi läste igenom intervjuerna. Vi valde att skriva ut dem i sin helhet så vi fick dem i pappersformat och fick på detta sätt en tydlig bild över informanternas svar vilket underlättade det senare arbetet. Därefter strukturerades det genomlästa materialet efter våra frågeställningar och vi valde ut det som vi ansåg var viktigast och mest framträdande i materialet. Intervjuerna jämfördes sedan med varandra, vi sökte då bland annat efter likheter och skillnader i kvinnornas berättelser. I den här processen använde vi oss även utav vad som kan liknas vid det Kvale (1997) kallar för meningskoncentrering. Detta innebar att vi sammanfattade meningen i det informanterna sagt för att få en större överblick över de olika budskap som deras texter kommunicerade (Kvale 1997). Detta arbete resulterade så småningom i att frågeställningarna bröts ned till ett antal teman som berörde centrala delar av informanternas berättelser. Detta kan liknas vid meningskategorisering som innebär att man sorterar sitt material i olika kategorier (Kvale 1997). Den uppdelning vi gjorde efter frågeställningar och teman har sedan fått fungera som struktur för hur vi valt att redovisa uppsatsens resultat och analys.

Vi har haft en hermeneutisk ansats med uppsatsen. Hermeneutik är en vetenskapsfilosofisk tradition där tolkning och förståelse är centralt. Man intresserar sig för att förstå mening och innebörd i det som studeras och försöker tolka denna mening utifrån kontexten (Thomassen 2007). Med utgångspunkt i de hermeneutiska tankegångarna har alltså analysen bestått utav att vi försökt sätta informantens historia i en större kontext. Vi har försökt att växla mellan de enskilda individernas svar och helheten i både empiri och teori för att försöka förstå och förklara hur frivillig barnfrihet kan förstås i en större samhällelig och teoretisk kontext.

Vi har arbetat abduktivt i analysen av materialet. En abduktiv strategi innebär att induktiva och deduktiva moment kombineras, att man växlar mellan empiri och teori (Larsson 2005). Med andra ord har såväl vårt empiriska material som våra valda teorier och begrepp kommit att utgöra utgångspunkt för analysen. Vi har i analysen således växelvis utgått från empiri och teori för att skapa förståelse för materialet. I analysen har vi även gjort jämförelser med tidigare forskning.

I presentationen av vårt resultat och analys har vi valt att återge kvinnornas berättelser i kortfattade och sammanhängande texter där meningen och innebörden i det kvinnorna uttryckt kommer fram (Kvale 1997). Vi varvar dessa beskrivningar med citat från intervjuerna. Då vi hämtat citat ur MSN-intervjuerna har vi, då vi ansett det nödvändigt, ändrat vissa ord och uttryck till en mera skriftspråklig form, dock utan att meningen i det sagda förändrats. Detta har även gjorts i enstaka fall då vi citerat en e-postintervju. Ibland har vi också valt att utelämna enstaka ord ur ett citat, då dessa ansetts överflödiga. Då detta har gjorts har vi markerat det genom att skriva [...] i citatet. Andra gånger används [---] för att markera att större stycken utelämnats, till exempel då informanten kommit in på ett sidospår. Ibland har kvinnorna använt sig av symboler, som exempelvis "☺" i sina svar, i dessa fall har vi valt att låta symbolerna stå kvar i citaten.

4.6 Kvalitetssäkring

Nedan presenteras och diskuteras uppsatsens reliabilitet samt inre och yttre validitet.

4.6.1 Reliabilitet

Reliabiliteten handlar om undersökningens tillförlitlighet. Det innebär att en annan studie med samma syfte och metoder ska ge samma resultat. Det finns flera faktorer som kan påverka en undersökningens tillförlitlighet såsom exempelvis intervjuformuläret, intervjuaren och intervjumiljön (Svenning 2003). Vi har strävat efter att läsaren ska få så bra kännedom som möjligt om hur vi har gått tillväga i forskningsprocessen (Kvale 1997). Vi menar att man på detta sätt underlättar för andra att genomföra en liknande studie och på vis kunna kontrollera studiens reliabilitet. Det är dock viktigt att vara medveten om att forskningsprocessen alltid innehåller subjektiva inslag vilket kan medföra svårigheter att genomföra studien på exakt samma sätt som vi gjort. Även om vi har valt att bifoga vår intervjuguide, är vi medvetna om att alla frågor inte kommer till

läsarens kännedom eftersom den är halvstrukturerad. Vi menar dock att det faktum att vi valt att bifoga intervjuguiden (se bilaga 2) ändå gör det möjligt för läsare att se vilka frågeområden vi berört under intervjuerna och därmed kunna göra om en liknande studie. Utifrån vad Svenning (2003) skriver har vi i intervjuerna försökt att ställa frågor som ringar in det vi vill veta från olika håll, och därmed menar vi att man med större säkerhet kan säga att de svar vi har fått är tillförlitliga (Svenning 2003).

Som vi tidigare redogjort för kan även intervjuaren själv påverka en studies reliabilitet (Svenning 2003). Att vi gjort intervjuerna över Internet har inneburit att vår omedvetna ickeverbala kommunikation inte varit synlig för informanterna, vilket i sin tur medfört att vår påverkan varit mindre än om vi intervjuat kvinnorna ansikte mot ansikte. Avsaknad av ickeverbala kommunikation innebär dock att det har varit svårare att få ett följsamt samspel i intervjusituationen. Det har ibland varit svårt att avgöra om en informant funderar vidare över hur hon ska utveckla svaret på en fråga eller om hon bara inväntar en ny fråga från oss. Vi har dock försökt att inte ställa frågorna för snabbt utan avvaktat då vi trott att informanten eventuellt är på väg att skriva vidare på sitt svar ³.

I intervjusituationen kan även platsen där man träffas ha betydelse för hur intervjun utvecklas (Svenning 2003). Då Internet varit den gemensamma mötesplatsen i våra intervjuer har informanterna kunnat välja att besvara frågorna på den plats som känts mest bekväm för henne utan att behöva visa upp sin privatsfär för oss. En nackdel med att inte befinna oss i samma fysiska rum som våra informanter kan dock ha varit att vi inte har haft möjlighet att se hur fokuserade de har varit på frågorna under intervjuerna. De informanter som har intervjuats via MSN kan exempelvis ha läst tidningen eller haft flera konversationer igång samtidigt som vi intervjuat dem. Vi menar dock att fysisk närvaro inte behöver betyda detsamma som tankemässig. Därför vill vi hävda att en del av denna problematik även kan gälla för intervjuer utanför Internet då man inte heller där kan veta säkert vad informanten tänker på. Vi vill dock framhäva att vi under intervjuerna alltid upplevt att vi fått snabba, fokuserade och genomtänkta svar, vilket motsäger att informanterna skulle ha sysslat med andra aktiviteter samtidigt. Att inte träffa informanterna personligen, ansikte mot ansikte, medför även att vi inte kan vara helt säkra på att personerna är de som de utgett sig för att vara eller om de gett oss ärliga svar. Man kan tänka sig att det är lättare att utge sig för att vara någon annan och att inte tala sanning när intervjun sker via Internet och att det dessutom är svårare för oss som intervjuare att avgöra sanningshalten i det som sägs. Att göra intervjuer på andra sätt är dock inte heller någon garanti för att man pratar med den person man tror att det ska vara eller att personen nödvändigtvis talar sanning.

Vi har i vår uppsats velat ta del av frivilligt barnfria kvinnors tankar och erfarenheter och ett av urvalskriterierna då vi sökte informanter var att man skulle vara *"säker i sin*

³ I dialogrutan visas en symbol när någon av konversationsdeltagarna skriver ett meddelande vilket har kunnat ge oss en indikation om huruvida informanten är på väg att vidareutveckla sitt svar eller inte.

övertygelse att inte vilja ha barn". Studiens tillförlitlighet skulle därför kunna påverkas om det senare skulle visa sig att kvinnorna under forskningsprocessen inte varit övertygade om att de inte vill ha barn. För att i den mån det var möjligt säkerhetsställa att kvinnorna verkligen var och tänkte förbli frivilligt barnfria bad vi dock kvinnorna att ange hur säkra de var på att de inte ville skaffa barn på en skala från ett till tio (se bilaga 2). Samtliga informanter som deltagit i studien angav här tio och flera av kvinnorna har även uppgett att de planerar att eller har funderat över att sterilisera sig. Detta menar vi stärker tillförlitligheten i vår uppsats.

4.6.2 Validitet

En studies validitet handlar om att man har undersökt det man har haft för avsikt att undersöka (Kvale 1997). För att i den mån det är möjligt försäkra oss om att vi tar reda på det vi har velat få svar på, har vi genomgående låtit vårt syfte och våra frågeställningar vara ledande för arbetet. Detta har gällt i såväl val av teorier, som i utformandet av intervjuguiden och i analysförfarandet.

Vanligtvis skiljer man på en undersöknings inre respektive yttre validitet (Svenning 2003). Den *inre validiteten* handlar om kopplingen mellan teori och empiri. Med andra ord i vilken mån som resultaten stämmer överens med verkligheten (Svenning 2003). Validiteten påverkas bland annat av intervjumetoden och den som genomför intervjun. Det kan till exempel handla om hur man utformar och ställer frågorna och att man som intervjuare kan påverka informantens svar och öppenhet (Kvale 1997; Svenning 2003). Då man använder sig utav kvalitativ intervju som metodform, menar Larsson (2005) att en viktig aspekt av validiteten är att man lyckas samla in så mycket och detaljrik information som är nödvändigt för att kunna besvara undersökningens frågeställningar (Larsson 2005). I de intervjuer vi genomfört har vi utgått ifrån en intervjuguide (se bilaga 2), där frågorna var öppett formulerade för att ge utrymme för informanterna att uttrycka sig så fritt som möjligt. I e-postintervjuerna tror vi att informanterna haft goda möjligheter att uttrycka sig fritt och i detalj beskriva sina tankar då de haft gott om tid på sig att svara. Vad gäller MSN-intervjuerna har situationen för informanten eventuellt upplevts något annorlunda. Visserligen har vi även här utgått från öppna frågor och uppmuntrat informanterna att ta den tid de känner nödvändigt för att utveckla sitt svar och uttrycka sig på det sätt hon önskat, men möjligen har tidsaspekten ändå inneburit att informanten känt sig stressad och därmed inte kunnat utveckla sina svar så långt hon velat. Sammantaget upplever vi ändå att vi har haft gott om material i form av välutvecklade och utförliga svar för att kunna besvara våra frågeställningar.

Vi har genomfört intervjuerna via Internet, vilket innebär att vissa särskilda förhållanden föreligger. Bland annat går man miste av stora delar av kommunikationen då mycket av det vi säger vanligen förmedlas genom kroppsspråk, ansiktsuttryck och tonfall (Svenningsson, Lövheim & Bergquist 2003). Av denna anledning har vi försökt att vara extra tydliga i våra formuleringar av frågorna. Vi var noga med att informera informanterna innan intervjun att de fick säga till om det var en fråga som de inte

förstod så att vi kunde formulera den på ett tydligare sätt. För att få en större förståelse för hur informanternas svar skulle uppfattas, uppmantrade vi dem även till att uttrycka sina känslor i ord eller genom symboler. Detta ville vi göra för att försöka minimera risken för kommunikativa missförstånd som annars lätt kan uppstå i Internetintervjuer (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003). För att vi skulle kunna återge och tolka kvinnornas berättelser på ett så riktigt sätt som möjligt har vi dessutom under intervjuerna kontinuerligt försökt att ställa uppföljningsfrågor som säkerställt att vi har uppfattat det kvinnorna uttryckt korrekt. Direkt efter varje intervju via MSN och efter att vi läst igenom varje e-postintervju har vi var för sig läst igenom informanternas svar och sedan stämt av våra uppfattningar med varandra. I samband med detta har vi även försökt att förhålla oss kritiska till vårt empiriska material (Kvale 1997). Efter att vi läst igenom intervjuerna har vi, vid de tillfällen då det känts nödvändigt, hört av oss till några av informanterna igen för att be dem utveckla och förtydliga vissa för studiens syfte extra relevanta aspekter samt ställa följdfrågor. För att underlätta för intervjupersonen att komma ihåg sitt resonemang kring frågan försökte vi, som Sveningsson, Lövheim och Bergquist (2003) rekommenderar, kontextualisera följdfrågan genom att påminna om vad vi frågat och vad intervjupersonen svarat och därefter förklara på vilket sätt vi skulle vilja att svaret utvecklades (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003).

Som vi tidigare lyft fram är dessutom en studies validitet kopplad till forskaren. Detta bland annat genom att han eller hon på olika sätt kan påverka informantens svar och öppenhet med sina egna värderingar (Svenning 2003; Kvale 1997). Att vi varit två som genomfört intervjuerna samt det faktum att intervjuerna skett i skriftform har inneburit att vi har haft mer tid att tillsammans kunnat reflektera över formuleringarna av frågorna och på så vis undvikit att ställa ledande frågor. Vi har, genom att vi gjort intervjuerna via Internet, dessutom inte påverkat informantens svar genom kroppsspråk, röstläge och ansiktsuttryck. Detta kan ha medfört att kvinnorna som vi intervjuat i större utsträckning känt att de fritt och öppet kunnat svara på frågorna. Efter de intervjuer vi genomfört MSN tillfrågades informanterna om hur de upplevt frågorna och att bli intervjuade via Internet. En informant uttryckte då att just det faktum att hon inte kunde se våra reaktioner på hennes svar verkade befriande och gjorde att hon kände sig bekväm med att öppet ventilerade sina känslor och tankar. Samtliga informanter uppgav att de upplevt intervjuformen på ett positivt sätt.

Vi bedömer att de aspekter vi ovan redogjort för, sammantaget medfört att de tolkningar som vi gjort och de resultat som vi kommit fram till har en tydlig koppling till vårt empiriska material. Vi anser dessutom att vi med den metod vi använt och de frågor vi ställt lyckats ta reda på det som vi haft för avsikt att undersöka.

Den *yttre validiteten* handlar om i vilken utsträckning som resultaten kan överföras till andra situationer än den studien avser. Med andra ord om man kan dra några generella slutsatser utifrån det empiriska materialet (Svenning 2003; Kvale 1997). Vårt urval

består av en relativt homogen grupp kvinnor vad gäller exempelvis ålder, klass och etnicitet. Vi använde oss dessutom av olika forum på Internet för att komma i kontakt med frivilligt barnfria kvinnor som kunde tänka sig att ställa upp på intervjuer. Det innebär att vi enbart nått de kvinnor som har och använder Internet samt är aktiva på just de utvalda forumen. Det är därför viktigt att komma ihåg att vi utifrån studiens urval inte kan generalisera materialet till en större population (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003). Vår avsikt med studien har emellertid aldrig varit att generalisera resultaten till att gälla alla frivilligt barnfria kvinnor, utan att lyfta fram och beskriva några kvinnors subjektiva upplevelser och unika livserfarenheter. De kvinnor som vi har intervjuat representerar därmed i första hand sig själva när de berättar om sin frivilliga barnfrihet. Samtidigt kan vi dock urskilja vissa mönster och likheter i kvinnornas berättelser, vilka vi menar går att reflektera kring i ett vidare perspektiv. Kvinnornas upplevelser och erfarenheter av frivillig barnfrihet överensstämmer dessutom till viss del med vad som framkommit i tidigare forskning. Utifrån detta är det rimligt att anta att de tolkningar och slutsatser som studien ger exempel på till viss del är möjliga att överföra till andra människor i liknande situationer.

4.7 Etiska överväganden

Det är av stor vikt att etiska frågor tas under övervägande från undersökningens början till slut (Kvale 1997). Sveningsson, Lövheim och Bergquist (2003) menar att eftersom ingen egentlig praxis har hunnit bildas inom Internetforskningen är det av särskild stor vikt att reflektera över de etiska aspekterna av sin undersökning. Med utgångspunkt i Vetenskapsrådets forskningsetiska principer diskuterar dessa författare de etiska riktlinjer som man bör överväga vid användandet av Internet i forskningssyfte. De beskriver hur *individskyddskravet*, uppdelade i fyra grundläggande krav på forskningsprocessen, är till för att se till att personer som deltar i undersökningar inte ska komma till fysisk eller psykisk skada. Författarna beskriver vidare att det inom Internetforskningen ibland kan komma att uppstå vissa svårigheter att uppfylla samtliga av dessa (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003). I vårt uppsatsarbete har vi dock funnit att de forskningsetiska principerna har varit tillämpbara under hela processen vilket redovisas nedan.

Informationskravet innebär att berörda personer bland annat ska få information om syftet med studien och annat som kan påverka deras beslut att delta (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003). För att uppfylla detta krav informerades vi redan då vi sökte intervjupersoner om vårt övergripande syfte att lyfta fram kvinnors tankar och erfarenheter av att leva utan barn. Till dem som kontaktade oss för att medverka skickade vi via e-post ytterligare information om uppsatsens syfte, de etiska principerna för arbetet, att deltagandet var frivilligt samt i stora drag vad frågorna i intervjun skulle beröra (se bilaga 3). På så sätt fick informanterna möjlighet att läsa igenom detta i lugn och ro och kunde lättare ta ställning till sin medverkan innan intervjutillfället. Vid varje intervjus början frågade vi om informanterna hade läst de forskningsetiska principerna och hur de ställde sig till dessa. Vi informerades ännu en gång kort om intervjus

genomförande och att materialet behandlas anonymt samt att de när som helst hade rätt att avbryta intervjun.

Samtyckeskravet innebär att forskaren ska inhämta informanternas samtycke att delta i undersökningen (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003). Samtliga kvinnor som kontaktade oss med anledning av att de ville medverka i vår studie samtyckte till att bli intervjuade och ställde sig även positiva till att vi efter första intervjutillfället kontaktade dem med eventuella följdfrågor. Vi var noga med att betona att deltagandet var frivilligt och att de hade rätt att när som helst avbryta sin medverkan. Vi har även inhämtat kvinnornas samtycke till att använda oss av citat från deras intervjuer i uppsatsen.

Konfidentialitetskravet handlar om de medverkandes anonymitet samt hanteringen av personuppgifter (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003). Vi har försökt garantera att alla som medverkat ska ges största möjliga konfidentialitet genom att alla namn och annan fakta som kan vara igenkännande har ändrats. Vi har även sett till att hantera och förvara vårt material på ett sätt så att obehöriga inte kan ta del av det.

Nyttjandekravet innebär att det material som samlats in i samband med uppsatsskrivningen bara får användas för det avsedda ändamålet. (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003) Det material vi har samlat in har därför endast använts till vår C-uppsats och har efter uppsatsens slutförande förstörts. Vi har valt att efter uppsatsens slutförande radera all inkommen e-post till det e-postkonto vi upprättat för uppsatsen. Därefter avslutade vi e-postkontot med tillhörande MSN.

Kvale (1997) lyfter fram ytterligare en etisk aspekt att ta hänsyn till i forskningsprocessen. Han menar att man måste överväga vilka konsekvenser som undersökningen kan få för dem som deltar. Han tar upp detta i principen om *fördelaktighet*, där han även beskriver att möjliga fördelar som kan komma med studien ska överväga eventuella negativa konsekvenser för informanterna (Kvale 1997). Många utav de vi kom i kontakt med beskrev hur de upplevde att ämnet barnfrihet sällan uppmärksammades och att det hade varit positivt att få delta i studien. Vår förhoppning är att uppsatsen ska uppmärksamma ett livsval som enligt informanterna själva ibland tycks glömmas bort.

5. Resultat och analys

I detta kapitel kommer vi att redovisa några centrala delar från de intervjuer vi genomfört med de sex kvinnorna. Vi har valt att presentera både resultat och analys under denna rubrik, då vi anser att vi redan i processen med att sammanfatta, strukturera och kategorisera kvinnornas utsagor gör en viss tolkning och analys. Resultaten och analysen kommer att presenteras med utgångspunkt i våra frågeställningar. Vi vill låta kvinnornas egna berättelser få stort utrymme i presentationen, men vi kommer också att löpande varva deras svar med relevant tidigare forskning. Den teoretiska tyngden ligger på den fördjupande analys som avslutar varje frågeställning. I den fördjupande analysen kommer de viktiga huvuddragen av frågeställningen att lyftas fram och belysas med hjälp av teorierna. Genom detta vill vi försöka förklara och förstå kvinnornas berättelser ur ett vidare perspektiv.

5.1 Hur kvinnorna beskriver sitt val att inte skaffa barn

Nedan presenteras till en början fyra teman som alla var framträdande i kvinnornas utsagor då de beskrev sitt val att inte skaffa barn. I det femte temat kommer vi att anlägga några av våra teoretiska perspektiv för att få en vidare förståelse för kvinnornas berättelser.

5.1.1 Nöjd med livet

De kvinnor som vi har intervjuat beskriver valet att vara frivilligt barnfri uteslutande som något positivt. De är nöjda med sina liv och sina framtidsplaner och vill inte ha den förändring som det skulle innebära att få barn. Ett genomgående tema i kvinnornas berättelser är den frihet och de möjligheter som de upplever att de har till följd av valet att vara barnfria. En av informanterna, Daniella, uttrycker det på detta sätt:

”Den stora fördelen är att jag bibehåller mitt eget fria val. Jag kan säga upp mig från jobbet eller flytta utomlands eller göra precis vad jag vill, utan att det påverkar någon som inte själv kan välja. [...] Ett barn är alltid utlämnat till att följa med i vad föräldrarna väljer och om jag hade barn skulle jag behöva ta hänsyn till det i alla val jag gjorde.”

Daniella, 33år

Av citatet ovan framgår det att Daniella uppskattar att hon kan fokusera på sig själv och att hon har friheten att kunna göra det hon vill utan att ta hänsyn till någon annan. Detta är något som även framkommer i flera av de andra intervjuerna. Flera av kvinnorna beskriver hur ett liv som mamma skulle medföra att de måste sätta någon annan i centrum. De tror att de därmed skulle få mindre tid för sig själva och en begränsad frihet att kunna göra det som de själva vill. De upplever att de som mödrar till stor del skulle tvingas ge upp sitt eget liv och att de dessutom skulle riskera att tappa bort sig själva. Flera av kvinnorna har erfarenhet av hur kvinnor i deras omgivning förändrats sedan de

fått barn. De beskriver att de inte längre är samma personer som tidigare utan att de helt uppslukats av rollen som mamma. Anna ger ett exempel:

"Det verkar som om vissa kvinnor totalt utplånar sig själva när de får barn. Jag träffade en väninna som jag inte sett på länge, frågade hur hon mådde, och fick svaret "Lille Putte har precis fyllt ett år!". Eh... ja? Men var tog hon vägen?"

Anna, 45 år

Även Bella upplever på liknande sätt hur moderskap gör att man förlorar sig själv och sin egen identitet:

"Jag upplever att mina tjejkompisar blir någon annan när de blir mammor. De slutar vara sig själva och blir mamma för hela slanten. De har svårt att fokusera på något annat än sina barn."

Bella, 29 år

Uppfattningen att man som förälder tvingas ge upp sitt eget liv och till stor del även sin identitet är återkommande i kvinnornas berättelser och något som de själva tar avstånd från. På liknande sätt som kvinnorna i Gillespies (2003) studie, ses alltså moderskapet som en förlust av bland annat tid, frihet och identitet. Kvinnorna vi har intervjuat beskriver hur de är nöjda med livet och njuter av friheten att kunna fokusera på sig själva, sina egna intressen och sin personliga utveckling. För flera av kvinnorna är det dessutom viktigt att kunna vara flexibel och spontan, något de upplever att de inte kunnat vara i samma utsträckning om de haft barn. Anna beskriver det på följande sätt:

"Jobbet är viktigt för mig, det har det alltid varit. Jag har ett stort intresse för konst och musik. Jag samlar på keramik (svårt med barn...) och jag lägger mycket tid och pengar på att gå på konserter, både i Sverige och utomlands. Jag reser gärna iväg med kort varsel eller sticker ut på stan på en konsert eller för att träffa vänner utan att nödvändigtvis planera detta långt i förväg. Det är viktigt för mig att kunna vara spontan i mitt privatliv, eftersom jag har ett ansvarsfullt och rätt så inrutat jobb där jag inte kan vara spontan."

Anna, 45 år

I likhet med resultaten från studier gjorda av bland annat Fjell (2008), Mollen (2006) och Gillespie (2003) handlar många av fördelarna som beskrivs med barnfriheten om faktorer som är kopplade till friheter och möjligheter. Anna beskriver ovan, på samma sätt som kvinnor i dessa tidigare undersökningar, hur friheten att kunna resa och ägna tid åt fritidsintressen är något som är viktigt för henne. Detta är något som även framkommer i alla de andra intervjuerna. Anna och flera av kvinnorna beskriver dessutom att studier och arbete utgör en viktig del i livet och att de genom sin barnfrihet kan prioritera detta i större utsträckning än om de haft barn. De lyfter fram att de vill

utvecklas så långt de kan yrkesmässigt och att detta ger dem tillfredsställelse i livet. För en kvinna handlar detta framförallt om att avancera till högre positioner medan det för en annan kvinna snarare handlar om att få ökade kunskaper och på så sätt utvecklas intellektuellt.

En del av kvinnorna lyfter även fram att de upplever att de har en större ekonomisk frihet som barnfria. De slipper de ekonomiska åtaganden som det innebär att ha barn och kan skapa sig en god ekonomi där de kan lägga pengarna på sig själva och sin partner. Friheten som kvinnorna beskriver kopplas även samman med att kunna lägga mer tid och känslomässiga resurser i nära relationer än vad som varit möjligt om de valt att skaffa barn. Alla kvinnor utom en lever tillsammans med en partner och samtliga av dessa kvinnor lyfter fram att de värdesätter relationen till partnern och att de inte vill att den ska förändras. De beskriver att ett liv med barn skulle innebära att man inte i samma utsträckning skulle ha tid och energi för varandra vilket skulle slita på relationen. Bella redogör för på vilket sätt hon tror att hennes och hennes sambos relation kommer må bättre av att inte ha barn med i bilden såhär:

"Jag tror att stressen och pressen som föräldrar har tär på relationen vilket vi inte kommer att behöva genomlida. Vi kommer att ha tid för varandra och våra intressen. Både gemensamma och individuella. Vi kommer att ha en god ekonomi där vi kan spendera våra pengar på oss själva och saker vi prioriterar."

Bella, 29 år

Även några av de andra kvinnorna uppger hur de anser att livet med barn bland annat innebär begränsad egen tid och sämre ekonomi och hur detta tär på förhållandet till partnern. Exempelvis berättar Daniella om hur hennes vänners liv förändrats efter att de fått barn och att hon inte vill att samma sak ska hända henne och hennes sambo:

"De senaste åren har flera av våra vänner fått barn [...] och samma sak händer med allihop – de försvinner ur umgänget, vi har inte längre särskilt mycket att prata om, de mår dåligt och är osams, ett par har separerat – jag vill inte att det händer oss."

Daniella, 33år

Citaten ovan illustrerar hur förhållandet till partnern kan lyftas fram som en viktig aspekt när kvinnorna beskriver sitt val att inte bli föräldrar. Till viss del liknande meningar framgår av resultaten i Mollens (2006) och Gillespies (2003) studier där det faktum att man inte ville att relationen till partnern skulle förändras var en viktig aspekt i varför dessa kvinnor valt att inte skaffa barn. Kvinnorna som vi har intervjuat uttrycker dock, till skillnad från de i studierna ovan, att detta inte ska ses som en direkt *anledning* till barnfriheten. Snarare upplever de den oförändrade nära relationen till partners, tillsammans med de friheter och möjligheter som redogjorts för ovan, som *fördelar* med att leva utan barn.

5.1.2 Barndomens betydelse

Tidigare forskning visar olika resultat i huruvida barndomsupplevelser har betydelse för att man senare i livet väljer att inte skaffa barn (se t.ex. Fjell 2008; Mollen 2006; Morell 1994). Likaså var det under våra intervjuer mycket olika i vilken utsträckning kvinnorna valde att beröra deras egen uppväxt då de pratade om sitt val att inte skaffa barn. För två av kvinnorna, Emma och Felicia, är uppväxten bland det första de väljer att beröra då vi ber dem beskriva sitt val. För Emma handlar det om att hon som liten varit med om en olycklig familjesituation som hon menar haft betydelse för hur hon genom livet kommit att se på beslutet att skaffa barn. För henne är barndomens betydelse så stor att hon tror att det finns en möjlighet att hon sett annorlunda på att skaffa barn om hennes barndom sett annorlunda ut. Denna kvinnas beskrivning är den enda som liknar resultaten som framkommit i Fjells (2008) studie, detta så till vida att hon är den enda som lyfter fram att hennes egna olyckliga uppväxtförhållanden haft en mer direkt betydelse för hennes val att inte skaffa barn. Felicia är den andra kvinnan som tidigt under intervjun lyfter fram barndomen när att hon beskriver sitt val. Hon gör det i samband med att hon berättar om hur hon redan som barn, då hon fick en syster, blev medveten om att barn inte var någonting för henne. Hon beskriver också hur hon sett sin mamma ensam sköta uppgiften att ta hand om henne och hennes syskon då hennes pappa varit borta mycket. Att en ojämlik arbetsfördelning i hemmet på detta sätt påverkar kvinnan att ta avstånd från barnafödande är något som framkommit i Mollens (2006) tidigare forskning. Hon redovisar hur just rollfördelningen i barndomshemmet hade betydelse för en del kvinnors val att vara barnfria. I samma studie framkom också att ett tidigt ansvar för att ta hand om syskon lyftes som något som hade betydelse för kvinnornas senare valda barnfrihet (Mollen 2006). Detta faktum lyftes av en informant, Daniella, som när hon beskriver sitt val att vara barnfri lyfter vilken betydelse barndomen kan ha haft:

"Kanske kan barndomen haft betydelse. [---] Om något så tror jag att jag har fått en överdos av familjeliv, det har funnits småbarn omkring mig från att jag var 6 år tills för bara några år sen. När jag flyttade hemifrån så minns jag att jag tyckte det var helt underbart att inte ha några småungar springande runt fötterna utan få vara helt ifred precis när jag ville.

Daniella, 33 år

De flesta kvinnorna menar att barndomen *kan* ha haft betydelse för deras val, men på vilket sätt och vilken vikt man lägger vid barndomen då man beskriver valet, varierar. Några av kvinnorna beskriver sin uppväxt i mycket positiva ord och framhåller att de haft en bra relation till sina föräldrar. Bella beskriver sitt val att inte skaffa barn i förhållande till relationen till hennes föräldrar såhär:

"Relationen till sina föräldrar påverkar väl otroligt mycket. Jag blev uppfostrad att vara en stark kvinna som kan stå på mina egna ben och fatta välgrundade beslut. Våga stå för den jag är och att följa mina

drömmar och skapa mig den tillvaro jag vill ha. Har det påverkat mig att våga fatta beslut som tar mig dit jag vill? Ja det tror jag absolut.”

Bella, 29 år

Bella uppger att hennes positiva upplevelser i hennes barndom och uppfostran har gjort henne till en självständig individ som kan gå sin egen väg. Hon ser dock inget negativt i hennes uppväxt som påverkat hennes senare val i livet:

”Men har mina föräldrar gjort något som får mig att inte drömma om barn? Nej det tror jag inte. Jag tror helt enkelt att vissa människor känner längtan efter barn och andra inte. Sen kanske man har olika mycket mod att gå emot strömmen och faktiskt följa sitt hjärta och sin tanke.”

Bella, 29 år

Även om vi gjort ett för litet antal intervjuer för att kunna dra några generella slutsatser, tycks inte föreställningen, om att barnfria kvinnor i högre utsträckning än andra skulle ha en olycklig barndom, stämma för de kvinnorna vi intervjuat. I likhet med resultaten som framkommit i Morells (1994) studie, är erfarenheter av en olycklig barndom ingenting som visat sig framträdande i kvinnornas berättelser. När barndomen ändå berörs i samband med att kvinnorna beskriver sitt val, lyfts inte bara negativa upplevelser, som dominerat mycket av den tidigare forskningen, fram. Några utav kvinnorna beskriver tvärt om hur de tror att deras positiva uppväxt har fått dem att våga fatta beslut utifrån sina egna drömmar och att gå sin egen väg även om det innebär att gå emot strömmen ibland.

5.1.3 Att tycka om eller inte tycka om barn

Att människor har fördomar mot frivilligt barnfria är något som framkommer i tidigare forskning. En av de föreställningar som finns handlar om att barnfria kvinnor skulle ogilla barn (Mueller & Yoder 1997). En del av de kvinnor som vi intervjuat är medvetna om denna föreställning och upplever att människor i deras omgivning ibland antagit detta när de berättat att de inte vill bli föräldrar. Hur väl denna föreställning överensstämmer med vad kvinnorna faktiskt tycker om barn varierar dock. Endast en av kvinnorna uppger att hon direkt ogillar barn och att hon i så stor utsträckning som möjligt försöker undvika dem. För andra kvinnor handlar det mer om att barn inte har någon särskild dragningskraft på dem. Av denna anledning gör de ingen skillnad på barn och vuxna när de ska avgöra huruvida de tycker om en person eller inte, utan låter det blir en individuell bedömning. Felicia är en av kvinnorna som har en sådan inställning till barn och beskriver den på följande sätt:

”Det är en fall till fall bedömning, precis som med vuxna, men i regel utgår jag ifrån att jag inte tycker om barn. De får som alla vuxna visa att de är trevliga att umgås med.”

Felicia, 28 år

På samma sätt som Felicia ovan, uppger fler kvinnor hur de generellt inte gör skillnad mellan barn och vuxna i speciellt stor utsträckning. Daniella beskriver detta i citatet nedan, med fokus på beteende:

"Jag tycker om barn i allmänhet, sen blir jag naturligtvis irriterad på skrikande ungar på tunnelbanan eller på restauranger – men det blir jag på skrikande vuxna också, så det har mer med beteende än med ålder att göra tror jag. Min bästa vän beskrev det en gång som att jag inte gör skillnad på barn och vuxna utan bemöter dem på ungefär samma sätt"

Daniella, 33 år

Även Bella uttrycker att hon tycker om barn, men att hon inte tycker om alla barns beteende, på samma sätt som hon inte tycker om alla vuxna personers beteende:

"Jag tycker inte illa om barn generellt. De är unika individer och jag tycker att många av dem kan vara helt bedårande små liv. (---) Men jag vill inte ha barn omkring mig som skriker (---) Exempelvis när jag åker tunnelbana vill jag inte ha en öronbedövande skolklass som slår varandra i huvudet, skriker åt varandra tvärs över vagnen, hoppar i sätena och hysteriska fröknar som försöker överösta ljudnivån. Men så får man inte säga. Man får inte säga att man inte älskar barn i alla stunder. För då är man en dålig människa. Jag tycker inte om alla vuxna heller. Jag tycker inte om dem som slåss, som gapar och skriker, som betar sig respektlöst, som tränger sig i kön men ingen frågar någonsin om jag tycker om/inte tycker om vuxna."

Bella 29 år

Daniella och Bella berättar båda att de tycker mycket om barn. Denna uppfattning delas även utav Emma som även hon lyfter fram att hon gillar barn, till skillnad mot de fördomar som hon upplever att andra ibland har om henne. Föreställningen om att frivilligt barnfria kvinnor skulle tycka illa om barn, stämmer alltså inte för dessa kvinnor. Istället uppger de att de tvärt om tycker att barn kan vara bedårande, underbara och förtjusande och att det snarare är vissa sidor med föräldraskapet som de inte är beredda att ställa upp på. Bella beskriver det såhär:

"Barn är ju sååå underbart söta – i korta stunder. Jag tycker inte illa om barn jag väljer bara att inte skaffa mig egna. Det finns sidor av föräldraskapet som jag inte är beredd att ställa upp på. Som skriket, att inte få sova, att prioritera en annan människa framför mig själv, byta bajsiga blöjor, rutiner, släpa på barnvagnar, mer skrik, bråkiga syskon, gnäll, tjat, tjafs, stress..."

Bella, 29 år

Några av kvinnorna beskriver vidare att de är nöjda med att kunna träffa och umgås med vänners och syskons barn utan att behöva ge upp den frihet de idag har för att

själva bli föräldrar. Att umgås med barn beskrivs som givande och roligt, men att man efter en stund känner att det är skönt att kunna låta barnen följa med sina föräldrar hem och slippa det dagliga ansvaret som förälder. Bella beskriver hur det passar henne perfekt att få träffa barn genom sitt engagemang inom idrotten:

”Att följa en grupp barn under en period kan vara helt fantastiskt. Se dem växa som individer, se deras framsteg inom idrotten, se dem lära sig agera i en grupp. Men när träningen är slut så är det skönt att se dem åka hem och veta att det är en vecka till nästa träning. Jag skulle inte vilja ta med dem hem hur roligt vi än har haft det.”

Bella, 29 år

Tanken som Bella lyfter fram kan sägas vara gemensam även för flera av de andra kvinnorna. De beskriver hur de tycker om barn, men hur detta ändå inte får dem att vilja skaffa egna. Att inte vilja ha barn är således inte detsamma som att tycka illa om barn. Föreställningen om att barnfria kvinnor inte skulle tycka om barn är därför inget som kan anses beskrivande för de kvinnor vi intervjuat.

5.1.4 Frivillig barnfrihet som ett självklart livsstilsval

När vi funderade över uppsatsens syfte och frågeställningar ville vi bland annat ta reda på hur frivilligt barnfria kvinnor resonerar kring sitt val och vad som får dem att vilja avstå från något som de flesta ser som en självklar del i livet. Under intervjuerna framkom det emellertid att lika självklart som det är för andra att en dag få barn, lika naturligt är det för de kvinnor vi intervjuade att inte vilja skaffa barn. De flesta kvinnor visste redan i tidig ålder att de inte ville bli mödrar och har därför svårt att tänka på sin barnfrihet som ett medvetet beslut. Daniella beskriver det på följande sätt:

”Det känns egentligen inte ens som ett aktivt val, snarare så har jag aldrig velat ha barn. Vad jag minns så har jag aldrig, när jag tänkt på framtiden, sett mig själv som förälder - senare när jag har försökt att aktivt föreställa mig det så har det bara känts konstigt och fel liksom.”

Daniella, 33 år

Även Camilla beskriver hur hon aldrig sett sin barnfrihet som ett direkt val:

”För mig har det aldrig funnits nåt alternativ. Det har aldrig varit ett direkt val, utan det är så självklart hur det ska vara. Jag har alltid vetat att jag aldrig ska bli mamma.”

Camilla 33 år

Varken Daniella eller Camilla har någonsin kunna se sig själva i rollen som föräldrar och beskriver därför hur barnfriheten inte handlar om något beslut i egentlig mening. När de som vuxna kvinnor väljer att inte skaffa barn, fortsätter de bara att följa den känsla som sedan länge fallit sig naturlig för dem. Deras barnfrihet blir således inte någonting de ser

som en stor sak i sina liv. Även två av de andra kvinnorna, Bella och Anna, beskriver hur det faktum att de inte har barn inte är något de lägger någon större vikt vid:

"Jag har ju sett till att göra val som gör att jag får den framtid som jag vill ha, att inte skaffa barn är ett av de valen och för mig är det valet inte större än något annat."

Bella, 29 år

Inte heller Anna anser att barnfriheten har någon stor betydelse i hennes liv:

"Jag är lika mycket barnfri kvinna som icke-frimärkssamlare kvinna, icke-scout etc., dvs. att skaffa barn är bara ytterligare ett av de intressen som många andra har men som jag inte delar. Att vara barnfri påverkar mig som person lika mycket eller litet som att inte samla frimärken, inte vara scout etc."

Anna, 45 år

Barnfriheten ses alltså av kvinnorna som ett val bland flera andra. För dem blir det ett självklart val eftersom alternativet att skaffa barn aldrig setts som särskilt lockande. Samtliga kvinnor vi intervjuat har helt enkelt aldrig känt någon önskan att skaffa barn. Trots detta berättar några av dem hur de har trott att en längtan efter barn kanske skulle infinna sig med åren, men att deras känslor av att barn inte är någonting som ska ingå i deras livsplaner består. Daniella uttrycker sig såhär:

"När jag var yngre så tänkte jag att den (biologiska klockan) antagligen skulle ge sig till känna senare, när jag blev äldre, men den bara uteblir ☺. Nu är jag en bit över 30 och den har inte tickat till än... vid det här laget är jag rätt säker på att den inte kommer att göra det heller."

Daniella, 33 år

Flera av de andra kvinnorna beskriver hur det sett liknande ut för dem. De har egentligen aldrig velat ha barn men förklarar att på grund av att det många gånger tas för givet att man ska skaffa barn, är det först i vuxen ålder som de har blivit medvetna om att det faktiskt är ett alternativ att leva utan barn. Anna berättar om detta på följande sätt:

"Jag har aldrig haft något intresse av att skaffa barn, men på något sätt så verkade det ändå som "något man gör". I tonåren brukade jag säga "inte före 25", sen blev det "inte före 30", sen blev det väldigt tydligt att jag inte ville ha barn alls och att jag faktiskt hade den valmöjligheten. [---] För mig var det en gradvis insikt om att det faktiskt inte är något tvång att göra något man inte är intresserad av."

Anna, 45 år

Bella sammanfattar på liknande sätt hur hon upplever valet att inte skaffa barn:

"Jag har alltid vetat. Det är inget egentligt beslut vid en viss tidpunkt. Mina kompisar lekte och bestämde vad deras barn skulle heta. Jag ville ha en katt. Jag var såklart mycket äldre när jag blev medveten om att det var ett val för mig att inte vilja ha barn. Men känslan har alltid varit densamma. Nej tack inte för mig."

Bella, 29 år

Att vara barnfri har alltså varit självklart för kvinnorna redan från tidig ålder. Föreställningarna om hur det *ska* vara, att man *ska* skaffa barn, har dock medfört att det för en del utav kvinnorna varit en gradvis process att inse att barnfrihet varit en möjlig livsväg och därmed bekräfta inför sig själva och andra att barn inte kommer att ingå i deras framtida liv. De tycker om barn, men uppskattar den frihet som de har och lockas inte av föräldraskapet. I dag är samtliga säkra i sin övertygelse om att de inte kommer att skaffa barn. De beskriver att inga yttre omständigheter skulle kunna få dem att överväga att skaffa barn. Barnfriheten är visserligen endast en aspekt av den livsstil de idag lever, men det är ett liv som de är nöjda med och inte kan tänka sig att leva på något annat sätt. Genom detta visar kvinnorna att den stereotypa föreställning som finns om att barnfria personer är mer olyckliga och har mindre tillfredsställande liv inte stämmer i deras fall (Mollen 2006).

5.1.5 Fördjupande analys: Frivillig barnfrihet som ett uttryck för individualisering

Kvinnornas beskrivningar av deras liv utan barn kan ses som exempel på hur det moderna samhället har skapat nya möjligheter för hur man kan utforma sitt liv. Enligt Giddens (2003) gör avtraditionaliseringen av samhället, där gamla mönster och normer börjar luckras upp, att individuella intressen får utrymme att hamna i fokus (Giddens 2003). Hade kvinnorna vi intervjuat levt i en annan tidsålder hade de troligen haft betydligt mer begränsade möjligheter att välja att leva det liv de idag lever. Traditioner och exempelvis kvinnors begränsade rättigheter i samhället hade då antagligen styrt kvinnornas liv i en betydligt större utsträckning än idag. För kvinnor har historiskt sett den i närmast förutbestämda livsvägen bestått i att gifta sig och skaffa barn och således få sitt primära fokus på hem och barn (Beck & Beck-Gernsheim 2002; Giddens 2003). I kvinnornas berättelse framkommer att denna livsväg, där identiteten kommer att kretsa runt någon annan, är just en av de delar av moderskapet man vill ta avstånd ifrån. Trots att, som Giddens (2003) beskriver, individuella intressen får allt större utrymme även inom familjen, tycks kvinnorna se att väninnor i deras omgivning tar på sig en traditionell kvinnoroll i samband med att de blir mödrar och således "tappar sig själva". Denna bild av moderskapet är alltså något som kvinnorna reflekterat över och beslutat att välja bort. I skapandet av sitt liv möts man, enligt Giddens (2003), utav bilder och förebilder från olika håll som man måste förhålla sig reflexivt till. Individerna måste utvärdera i vilken grad man ska ta till sig eller förkasta de bilder som man möts utav (Giddens 2003). För vissa av kvinnorna vi intervjuat gäller dessa bilder, förutom

bilderna av moderskap deras väninnor förmedlar, även bilderna av moderskap, familjeliv och könsrolls fördelning som de mötts av i sin egen uppväxtfamilj. Istället för att oreflekterat acceptera den roll som traditionellt skulle förväntas av dem men som inte skulle göra dem lyckliga, dvs. att de också blir mödrar, är kvinnorna medvetna om sina möjligheter att välja bort det traditionella. De blir på så vis, som Beck och Beck-Gernsheim (2002) skulle beskriva det, aktiva i att konstruera sina egna liv och sin framtid. Resultatet blir det liv som kvinnorna önskar; ett liv där moderskap inte ingår och där de själva och ingen annan hamnar i centrum och fokus riktas mot sådant som de anser värdefullt. Detta är ett liv som kvinnorna är nöjda med och som de inte skulle vilja ändra på.

I kvinnornas berättelser framgår tydligt hur de varit medvetna om det traditionella livsmönstret genom att det för flera av kvinnorna varit en gradvis process att inse att det funnits ett alternativ till att skaffa barn. Denna gradvisa insikt, skulle utifrån Giddens (2003) teorier, kunna förstås som ett reflexivt förhållningssätt genom att kvinnorna uppenbarligen reflekterat och funderat över de bilder av familjeliv som mött dem. I denna reflexiva process har de kommit fram till att det finns andra sätt att forma sin framtid än utifrån den kärnfamiljsnorm som man många gånger har mötts utav.

Beck och Beck-Gernsheim (2002) lyfter fram hur att skaffa barn inte på samma sätt som förr ses som en obligatorisk del av livet. Tillgången till andra alternativ och möjligheter i livet har istället medfört att barnafödande fått konkurrens om att vara den självklara meningen med livet och för en del blir då barn snarare ett hinder för att kunna satsa på detta (Beck & Beck-Gernsheim 2002). Kvinnorna vi intervjuat beskriver på ett liknande sätt att barnafödande aldrig setts som en självklarhet för dem. Istället har dessa kvinnor funnit att de är nöjda med det liv de lever idag är och att detta liv skulle förändras till det sämre om de bestämde sig för att skaffa barn. De lyfter fram, precis som Beck och Beck-Gernsheim (2002) också beskriver, hur den egna tiden är en uppskattad resurs i deras liv och hur de inte vill förlora sin frihet och flexibilitet. Att välja bort barn, ses av kvinnorna egentligen inte som något speciellt uppseendeväckande eftersom de aldrig känt någon längtan efter barn. Med den utgångspunkten ses frågan om att skaffa barn eller inte bara som ett val bland många andra i livet.

Giddens (2003) menar att de val en individ ställs inför blir viktiga i människors skapande av sin livsstil. Individualiseringen i det moderna samhället med den ökade betoningen på individen och individuella intressen medför att livsstilen får en allt större betydelse i människors liv och de val en individ gör är med för att forma denna livsstil (Giddens 2003). De olika val kvinnorna ställs inför kan i ljuset av denna teori således förstås som en beståndsdel i att forma deras livsstil och i förlängningen deras identitet. I denna process fattar alltså kvinnorna ett antal beslut, inte bara för att uppnå ett kortsiktigt mål, utan också för att de val man gör tillsammans utgör och formar den livsstil man vill leva och den person man vill vara. Kvinnorna, kan utifrån de berättelser de låtit oss ta del av, beskrivas som starka och målinriktade individer med drömmar och

ambitioner som bland annat handlar om relationer, utbildning, arbete och meningsfyllda fritidsaktiviteter. Att skaffa barn blir ett val som prioriteras bort, av den anledningen att det inte är ett val av betydelse för kvinnorna. De lockas inte av kärnfamiljslivsstilen och de vill inte skapa sin identitet kring moderskap.

5.2 Hur kvinnorna upplever att de blir bemötta av sin omgivning

Här beskrivs några av de framträdande delar av intervjuerna med kvinnorna som handlar om hur de upplever att omgivningen bemöter dem med avseende på deras val. Därefter följer en fördjupande analys som vi valt att kalla *Att bryta mot normen*.

5.2.1 Att inte leva upp till förväntan

Samtliga kvinnor som vi har intervjuat lyfter fram att det finns en förväntan på hur man som människa ska leva sitt liv. De beskriver hur det redan finns en utstakad väg som man ska gå och en mall för hur man ska leva sitt liv. Denna förväntan på att alla människor ska följas åt inbegriper att man en dag ska skaffa barn. Alla är alltså medvetna om denna förväntan och beskriver dessutom att andra tagit för givet att de ska vilja ha och skaffa barn. Anna berättar om hur denna förväntan var särskilt påtaglig efter att hon gift sig med sin dåvarande man:

"Jag har ingen partner för närvarande, men jag har varit gift. Vi gifte oss rätt så unga (jag var 25, han 23) och vi hade varit tillsammans några år innan vi gifte oss. Vi fick naturligtvis genast frågan när vi skulle ha barn. Det var inte en fråga "om", det var "när"."

Anna, 45 år

Flera av kvinnorna beskriver i likhet med Anna att det är vanligt att människor i deras omgivning frågar när det är dags att skaffa barn. Som det framgår av citatet ovan har det då inte handlat *om* de ska ha barn, utan det har tagits för givet att de ska vilja ha och en dag också skaffa barn. Även Bella berättar hur människor i hennes omgivning ser barn som en självklar del av livet och förväntar sig att hon ska vilja bli förälder:

"Alla förväntar sig att jag som kvinna ska skaffa barn. Släkten, arbetskamrater, vänner, bekanta, arbetsgivare... Det är en fråga som alltid kommer upp i alla olika sammanhang. Har du barn, när ska ni skaffa barn?"

Bella, 29 år

Bellas citat belyser dessutom en central aspekt som framkommer i de intervjuade kvinnornas berättelser, nämligen att det finns en särskilt stark förväntan på dem som kvinnor att skaffa barn. Bella beskriver vidare vad hon menar med detta:

"Jag tror att förväntningarna finns på oss som par och att jag ses mer onormal eftersom jag är kvinna. Min sambo kommer lättare undan. Det är inte lika förväntat att han ska bli pappa. Som man får man välja om man

vill ha en familj eller inte. Som kvinna ska du rätta in dig i ledet och se till att bli gravid.”

Bella, 29 år

Utifrån citatet ovan framkommer det således att Bella tycker att det finns en större förväntan på henne som kvinna att vilja bli förälder än vad det finns på hennes manliga partner. Kvinnor ska helt enkelt vilja ha och skaffa barn, annars ses de som annorlunda. Dessa upplevelser kan kännas igen från Somers (1993) forskning, där även kvinnorna hon intervjuat upplevde att de fick utstå mer kritik för sitt val än barnfria män.

Bella berättar vidare hur hon, som kvinna och i en ålder där det förväntas att hon ska skaffa barn inom en snar framtid, får reklam hemskickad i brevlådan:

”Försäkringsbolag har varit på mig i månader om att jag måste skaffa mig gravidförsäkringar, klädföretag skickar hem kataloger med barnkläder. Det finns förväntningar på att en kvinna runt 30 ska gå och bli gravid vilken sekund som helst.”

Bella, 29 år

Även de andra kvinnor som vi har intervjuat upplever, i likhet med Bella, att det i samhället finns en förväntan på att man som kvinna ska vilja ha och skaffa barn. Att inte leva upp till denna förväntan upplevs dock inte som särskilt påfrestande för någon av kvinnorna. De uttrycker att de inte bryr sig om samhällets förväntningar och att den varken påverkar deras val att vara barnfria eller dem som personer på något sätt. Camilla beskriver detta på följande sätt:

”Jag är den jag är på mina egna villkor, inte styrd av omgivningen. Omgivningens förväntningar påverkar inte mina val, har aldrig gjort och kommer aldrig att göra...”

Camilla, 33 år

Det Camilla uttrycker ovan kunde således ses i flera av kvinnornas berättelser vad gäller förväntan från samhället i stort. Bella uttrycker att det ibland däremot kan kännas svårt att inte leva upp till förväntningarna från familj och vänner:

”Att inte leva upp till förväntningar från vänner och familj är en svårighet. Jag vet att mitt beslut är rätt för mig men att se besvikelsen i mammas ögon är inte alltid så enkelt.”

Bella, 29 år

Flera av de frivilligt barnfria kvinnor som vi har intervjuat beskriver således hur det förutsätts att de som kvinnor ska vilja ha och skaffa barn. Att inte leva upp till omgivningens förväntningar på hur man ska leva sitt liv medför att kvinnorna upplever att de ses som annorlunda. Daniella lyfter exempelvis under intervjun

fram att hon tror att hennes frivilliga barnfrihet uppfattas som udda och att hon nog ses som lite egen. Hon menar att det definitivt ses som en avvikelse från normen men tillägger att det ibland, men inte alltid, är på ett negativt sätt. Det är fler kvinnor som upplever att de till följd av att inte leva upp till omgivningens förväntningar ses som annorlunda. I dessa fall framkommer det dock en starkare upplevelse av att bli sedda som avvikande i negativ bemärkelse. Dessa kvinnor menar att deras barnfrihet medför att andra bland annat ser dem som konstiga, omogna och själviska. Daniella har till viss del erfarenhet av detta, men förklarar att det snarare handlar om att hennes *val* som ses som själviskt. Hon berättar hur hon flera gånger frågat vad andra menar med detta utan att få enligt henne något särskilt bra svar:

”Det bästa svaret jag fått hittills gick ut på att det är varje människas ansvar att så att säga föra släktet vidare, och att inte vilja leva upp till det ansvaret ansåg den personen vara själviskt på samma sätt som man kan anse det vara egoistiskt att inte leva så miljövänligt som möjligt. En del uttrycker oro för mina ”stackars” föräldrar som inte kommer att få så många barnbarn som de skulle kunnat få – av det drar jag slutsatsen att de betraktar mitt val som egoistiskt gentemot mina föräldrar.”

Daniella, 33 år

De negativa egenskaper som några utav kvinnorna upplever att det tillskrivs dem, liknar mycket de stereotypa bilder som redogörs för i Mollens (2006) forskningsartikel. Där beskrivs bland annat hur barnfria kvinnor upplever att andra ser dem som onormala samt att andra människor ofta fördomsfullt antar att barnfria kvinnor skulle vara själviska och omogna (Mollen 2006; Park 2002 enligt Mollen 2006; Letherby 2002 enligt Mollen 2006). Kvinnorna vi har intervjuat har emellertid svårt att förstå resonemanget om att valet skulle vara egoistiskt. De frågar sig hur det kan anses som själviskt att avstå ifrån att skaffa ett barn som de inte vill ha, när alternativet i deras fall är att sätta ett barn till världen som ett resultat av andras förväntningar på dem.

5.2.2 Respekt och acceptans

Samtliga kvinnor beskriver att de öppet och ärligt berättat för släkt och vänner om att de inte kommer att skaffa barn. Ett par av kvinnorna uppger att det inte alltid har varit de själva som tagit upp ämnet men att då de får frågor brukar de i regel svara öppet att de inte vill bli mammor. För en av kvinnorna, Daniella, har öppenheten ökat i och med att hon träffat en partner som inte heller vill ha barn. Hon berättar hur det i ett tidigare förhållande var ett problem och att hennes pojkvän tyckte att det var dags att de började försöka och att hon därför valde att undvika att svara ärligt när personer i deras omgivning ställde frågan om när de skulle skaffa barn. Efter att förhållandet tagit slut (vilket till stor del hade att göra med att de hade olika uppfattningar i barnfrågan) och hon träffade sin nuvarande partner tycker hon att det känns skönt att de delar samma syn på livet och framtiden och känner sig också fri att vara öppen med hur de båda känner. Även de övriga fyra kvinnorna som är i ett förhållande uppger att deras partner

är medvetna om deras inställning och respekterar detta. En av kvinnorna, Emma, uppger däremot att det till att börja med var en omställning för hennes partner att förlika sig med tanken på att inte skaffa barn:

”Min sambo har till exempel aldrig tänkt tanken på att vara utan barn – så det har varit en stor tankeställare för honom [---] Han tog upp diskussionen för ett par år sedan och då fick jag igen förklara för honom varför jag inte vill ha barn. Han förstår mig till fullo men han hade väl trott att jag skulle ändra mig...”

Emma, 31 år

Emma berättar dock att hennes sambo idag förstår och respekterar hennes uppfattning. Samtliga kvinnor som har förhållanden har alltså i dagsläget stöd från sina respektive partners. De upplever också att deras livsval respekteras av andra i deras omgivning, även om det till viss del skiljer sig åt i vilken utsträckning och från vilka de känner detta stöd. De flesta kvinnor beskriver exempelvis hur de får stöd från sina vänner. Det kan handla om allt ifrån skämtsamma kommentarer om att kvinnan alltid kommer att kunna vara tillgänglig som barnvakt, till att de uttrycker en djupare förståelse för valet. Anna berättar om hur hennes vänner uttryckt förståelse för hennes val:

”Jag har vänner som berättat att de älskar sina barn, men om de fick leva om sitt liv så skulle de göra annorlunda när det gäller det där med barn. Någon skulle låta det gå längre tid mellan barnen, någon skulle vänta några år längre innan de överhuvudtaget skaffade barn, någon skulle inte skaffa så många. Någon skulle inte skaffa barn överhuvudtaget. De säger att de inte hade insett hur mycket jobb det skulle vara och hur det skulle förändra deras liv. De förstår nu att jag ”tänkt efter före”.”

Anna, 45 år

Några av kvinnorna berättar dessutom att de känner stöd och bemöts med respekt från sina familjer. Anna beskriver här vidare hur även hennes föräldrar reagerat positivt på hennes val:

”Mina föräldrar har förvånat mig genom att faktiskt vara positiva till mitt beslut. Man kan ju fundera över det där med arv kontra miljö i ljuset av det faktum att min pappa berättat att han inte alls tycker om barn. Även mamma, trots att hon tycker om barn, tycker att det är rätt av mig att inte sätta barn till en värld som ser ut som den gör. Och båda tycker att jag ska göra det som är rätt för mig.”

Anna, 45 år

En del av kvinnorna uttrycker att respekten visar sig genom att det inte är något som man direkt pratar om, vilket de tolkar som att andra helt enkelt inte ser det som en stor sak. Daniella berättar:

"Jag tror att de flesta blir lite förvånade, de utgår väl ifrån att alla tjejer vill ha barn förr eller senare, men de gör oftast ingen stor grej av det"

Daniella 33år

Daniella, som är en utav de som upplever att hon genomgående får respekt för sitt val av både vänner och familj, beskriver hur hon tror att människor ofta utgår ifrån att alla vill ha barn och därför blir förvånade, men att hennes val inte är något som andra lägger stor vikt vid i övrigt. Samma sak gäller för några av de andra kvinnorna som också de tolkar frånvaron av kommentarer från omgivningen som att barnfriheten inte är något man funderar över. Även några av kvinnorna i Fjells (2008) studie hade liknande upplevelser av att omgivningen inte direkt kommenterade det faktum att de inte hade några barn. Till skillnad från kvinnorna vi intervjuat, uppfattade dessa kvinnor dock tystnaden som ett uttryck för att vänner och bekanta tog förgivet att kvinnorna var ofrivilligt barnlösa eller hade äktenskapsproblem och att ämnet av denna anledning inte var något man ville ta upp (Fjell 2008).

Sammanfattningsvis upplever alltså kvinnorna att de i en del fall bemöts av respekt och förståelse för sitt val att inte skaffa barn. Ibland handlar det om att omgivningen helt enkelt inte funderar nämnvärt över barnfriheten och inte kommenterar den. I andra fall kan stödet röra sig om att familj eller vänner på ett mer direkt sätt uttrycker en positiv syn på deras livsval och att de beundrar kvinnorna för att de följer sitt hjärta istället för attoreflekterat göra som alla andra.

Att gå en väg som skiljer sig från majoriteten brukar i regel väcka uppmärksamhet. I detta avsnitt har vi valt att i huvudsak lyfta fram de positiva reaktioner som kvinnorna möter med avseende på sitt beslut att vara barnfria. Av deras berättelser framkommer bland annat att deras beslut många gånger stöds och respekteras av andra människor, även om det i likhet med tidigare forskning (Mollen 2006, Somers 1993, Fjell 2008) varierar varifrån och i vilken utsträckning stödet kommer. Det finns emellertid situationer och lägen där kvinnorna uppger att de inte bemöts med samma förståelse och acceptans. I nästkommande avsnitt kommer vi att lyfta några av de erfarenheter kvinnorna har utav ett negativt bemötande från personer i deras omgivning.

5.2.3 Att inte tas på allvar

"Visst finns det dem som inte tror att jag kommer att förbli barnlös. Att det bara är en idé jag har nu som kommer att ändra sig. Många avslutar även våra samtal om barnfrihet på detta sättet - "Ja ja vi får väl se.""

Bella, 29 år

I likhet med Bella är det flera av kvinnorna som uppger att de har erfarenheter av att inte tas på allvar när de berättar att de inte vill ha barn. Det är vanligt att kvinnorna inte blir trodda och att människor i deras omgivning tror att de kommer att ändra sig. Emma

uttrycker att detta var särskilt framträdande när hon var yngre men att hon med stigande ålder tas allt mer på allvar. De flesta andra kvinnor upplever dock att de, i likhet med Bella, fortfarande i vuxen ålder har svårt att bli tagna på allvar. I Bellas fall framkommer detta då hon berättar om ett samtal hon haft med sin mamma:

"Min mamma lyfte frågan om barnbarn i somras och jag påminde henne om att jag inte kommer att skaffa några barn. "Minns du inte det", frågade jag henne. "- Jo men det var väl inte på allvar? Du är ju vuxen nu" blev hennes svar."

Bella, 29 år

Även Felicia beskriver hur hennes familj inte tar henne på allvar. Hon är en av dem som i likhet med kvinnorna i Somers (1993) studie upplever att hon får ett bättre bemötande av vänner än av familj. Hon beskriver hur hennes familj inte tror henne då hon förklarar att hon inte vill ha barn, utan hur de tror att hennes beslut handlar om att hon inte hittat rätt man:

"De tror att jag kommer att ändra mig, att jag kommer att träffa "rätt" man och bli jättesugen på att skaffa barn. Men det är just det; jag har hittat "rätt" man och vi är helt överens om att vi inte vill ha barn."

Felicia, 28 år

Vidare beskriver Felicia även hur hennes familj och släkt, i samband med att hon berättat att hon ska sterilisera sig, försökt övertala henne att inte göra detta med motiveringen att hon en dag kommer att vilja skaffa barn. Hon berättar hur de haft vad hon uttrycker ett "allvarligt snack" där hon upplevt att de försökt övertala henne att skaffa barn bara för att det varit ett självklart val i deras liv. Detta är något som framkommer även i flera av de andra intervjuerna. Flera kvinnor uttrycker att människor i deras omgivning försöker övertala dem att ändra uppfattning. Bella är en av dem som också har erfarenhet av detta:

"Människor ska alltid försöka övertala mig om vad det är jag missar och varför jag har fel när jag påstår att jag inte vill ha egna barn. [...] De kan vara rätt ihärdiga i sina försök. [...] Jag brukar säga att deras beslut är deras och att mina är mina. Och att jag tror att vi blir lyckligast om vi får följa våra egna beslut. Men det brukar inte göra dem mindre ihärdiga. För jag har ju bara inte förstått ännu..."

Bella, 29 år

Camilla har också varit med om att människor försökt övertala henne och beskriver här hur hon upplever dessa försök:

"Dom flesta nya människor man möter ser det ju som en självklarhet att skaffa barn. Jag brukar inte ta upp frågan, men jag undviker inte heller att

bemöta den när den väl kommer. [...] Det värsta som kan hända är när folk på fullaste allvar tror att dom kan "övertala" mig. Att dom tror att dom kan ändra en av dom mest självklara saker som finns för mig, att inte ha barn... Jag kan ta diskussionen och argumentera mot dom som inte håller med, och dom som är av annan åsikt. Jag kan bemöta deras argument på ett sakligt sätt, men jag blir arg när folk inte tar mig på allvar. När dom typ som klappar mig på huvudet och säger saker som "ja ja lilla gumman, du växer nog upp en dag du också..." (inte bokstavligen dom orden, men med den innebörden)."

Camilla, 33 år

Det är alltså flera av kvinnorna som har erfarenhet av att omgivningen på olika sätt försöker övertala dem att skaffa barn. Daniella, uppgav t.ex. att personer ibland använde som övertalningsargument att hon kommer ändra uppfattning när hon väl får barn. Flera av kvinnorna beskriver vidare hur de på grund av omgivningens övertalningsförsök vid flera tillfällen varit tvungna att motivera och försvara sitt val. De upplever att andra människor många gånger vill ha en giltig anledning till deras beslut, att inte vilja ses helt enkelt inte som en tillräcklig eller godtagbar förklaring. Daniella berättar om sina upplevelser av detta:

"Andra vill gärna ifrågasätta och leta efter anledningar, hade jag det kanske jobbigt hemma när jag var liten, har jag svårt att bli med barn, de vill liksom ha en mer substantiell förklaring... att jag inte vill är liksom inte riktigt giltigt."

Daniella, 33 år

Emma belyser den andra sidan av samma sak. Hon lyfter fram att just det faktum att hon har haft en svår barndom innebär att hon inte måste försvara sitt val på samma sätt som hon upplever att många andra behöver göra:

"När jag läser typ Amelia och liknande, när de har reportage om barnfrihet, så känns det som de personerna fått fajas mer för sin åsikt än jag. Kanske för att de haft en mer normal uppväxt än jag och inte har samma argument som jag? Mina livsupplevelser kan ju ingen ta ifrån mig."

Emma, 31 år

Emma upplever således att hennes livsupplevelser i form av en svår barndom av många i omgivningen ses som en godtagbar förklaring till att hon inte vill skaffa barn. Hon beskriver dock att det ibland ändå händer att hon inte tas på allvar och att hon då måste motivera och försvara sitt val. I detta sammanhang nämner hon exempelvis hur hennes sambos mamma vid flera tillfällen pratat om barnbarn och att hon vill bli farmor. Emma beskriver dock att hennes svärmor numera slutat att ta upp frågan, efter att Emma har sagt till henne ett par gånger på skarpen och lyft fram sina argument och förklaringar.

Flera av de kvinnor som vi intervjuat upplever att det framförallt är andra kvinnor som ifrågasätter deras barnfrihet och som de därmed behöver försvara sitt val inför. Daniella är en av de kvinnor som lyfter fram och beskriver att det finns en skillnad på hur män och kvinnor ser på hennes val att inte skaffa barn:

*"En annan grej jag har tänkt på är att jag tycker det är skillnad på hur män och kvinnor ser på kvinnor som inte vill ha barn. Det är *alltid* kvinnorna som reagerar starkast, män verkar uppfatta det mer som vilket livsstilsval som helst... Kvinnorna vill ifrågasätta, männen kan mer undra "Jaha, intressant, är det nåt särskilt skäl eller vill du bara inte?", ungefär som om det handlade om att välja mellan två bilmodeller eller så ☺".*

Daniella, 33 år

Daniella beskriver således att män i större utsträckning accepterar hennes beslut och att de i högre grad ser det som vilket livsstilsval som helst. Deras frågor angående barnfriheten verkar snarare handla om intresse och nyfikenhet än om att ifrågasätta valet. Detta till skillnad från kvinnor i hennes omgivning, vilka många gånger reagerar starkare och tvivlar på hennes val. Även Camilla beskriver hur det framförallt är kvinnor som reagerar på hennes barnfrihet och tar illa vid sig när hon berättar att hon inte vill ha barn:

"Att jag som kvinna inte vill bli mamma bemöts framförallt av andra kvinnor som konstigt [---] Jag uppfattar det som att kvinnor ofta känner sig påhoppade eller obekväma när jag säger att jag inte vill ha barn. Att dom liksom vill försvara sitt eget val."

Camilla, 33 år

I flera av kvinnornas berättelser framkommer just en upplevelse av att andra kvinnor känner sig mer provocerade än män. De beskriver att det framförallt är kvinnor som har egna barn som reagerar på beslutet och att dessa kvinnor verkar se deras barnfrihet som en kritik mot deras val att skaffa barn. Denna uppfattning överensstämmer med de upplevelser som beskrivs av några av kvinnorna som Fjell (2008) intervjuat. Dessa kvinnor delade uppfattningen att män accepterade valet i högre utsträckning än kvinnor (Fjell 2008).

Sammanfattningsvis framkommer det således i intervjuerna att flera av kvinnorna upplever att de inte blir tagna på allvar vad gäller deras val att inte skaffa barn. Det är visserligen inte en tydlig känsla av att bli stigmatiserade eller diskriminerade på det direkta sätt som framkommit i delar av den forskning vi tagit del av (se t.ex. Mollen 2006), men kvinnorna beskriver ändå att en del människor i deras omgivning inte accepterar och respekterar deras beslut. Kvinnorna har erfarenheter av att andra försöker övertala dem till att ändra åsikt, ofta med motiveringen att de en dag annars kommer att ångra sig, vilket upplevs som väldigt irriterande och oförskämt för flertalet kvinnor eftersom det för dem är helt självklart att leva ett barnfritt liv. Emma beskriver i

detta sammanhang att det för henne är lika självklart att inte skaffa barn som det för andra kan vara att inte skaffa en häst. Hon illustrerar hur absurt det då blir när någon försöker övertala henne att ändra uppfattning:

”Men varför vill du inte ha häst? Oooh, du kommer ångra att du inte skaffade någon häst... Tänk vad underbart med en liten häst... små hovar som klappar omkring och sprider glädje.”

Emma, 31 år

5.2.4 Fördjupande analys: Att bryta mot normen

Kvinnorna beskriver hur de upplever att det i deras omgivning och i samhället som helhet finns en tydlig förväntan på hur de ska leva sitt liv. Dessa förväntningar utgår ifrån det som anses vara ” normalt ” för det samhälle och den rådande kultur kvinnorna befinner sig i. Queerteorin definierar normalitet utifrån att det är det som är det mest vanligt förekommande samt det som betraktas som det ideala och eftersträvansvärda (Canguilhem 1989, Hacking 1990 enligt Ambjörnsson 2003). Att föräldraskap och att vilja ha barn innehar denna status i samhället framgår ur intervjuerna vi gjort med de barnfria kvinnorna. Kvinnorna tar i sina berättelser upp hur det tas för givet att alla ska följa samma utstakade väg genom livet, där man först träffar en partner, stadgar sig och sedan efter några år skaffar barn tillsammans. Dessa förväntningar skulle utifrån ett queerteoretiskt perspektiv beskrivas som en *heteronorm* där man tycks förutsätta att en viss typ av heterosexuell levnadsform, där en man och en kvinna lever tillsammans och så småningom får barn, är den enda tänkbara (Ambjörnsson 2006). Denna norm synliggörs bland annat i frågorna som kvinnorna får utav familj och vänner som handlar om *när* och inte *om* de ska skaffa barn med sina partners. I denna typ av frågor blir det tydligt att alternativet att inte vilja ha barn inte existerar. Normen blir också synlig i företagets reklam som skickas hem till en av kvinnorna. Det tas helt enkelt för givet att alla människor eftersträvar denna levnadsform. Genom att man på detta sätt tar för givet och med sina frågor utgår från att kvinnorna vill ha barn inte bara synliggörs heteronormen, det markeras och upprätthålls dessutom också en skillnad mellan det som betraktas som normalt respektive avvikande. Det skapas en hierarki där kärnfamiljen framställs som ett livsstilsval som skulle vara bättre än ett liv utan barn, och där föräldraskap ses som normalt medan barnfrihet ses som något avvikande. Denna markering signalerar att den heteronormativa livsstilen *bör* eftersträvas av alla.

Genom att välja att inte skaffa barn bryter alltså de kvinnor som vi har intervjuat mot de normer som finns i vårt samhälle för familjeliv och kvinnlighet. Ur ett queerteoretiskt perspektiv innebär detta att normaliteten, mer precist heteronormen, utmanas. Detta kan förklara varför kvinnorna upplever att de av andra ibland betraktas som annorlunda och avvikande. I kvinnornas berättelser framkommer det emellertid att avvikelserna uppmärksammas i såväl positiv som negativ bemärkelse. En del av kvinnorna berättar att de blivit bemötta med respekt och beundran för att de vågar gå sin egen väg och göra det som känns rätt för just dem. Detta skulle kunna förstås och förklaras utifrån den

individualisering som Giddens (2003) menar har skett i vårt samhälle. Han menar att avtraditionaliseringen i samhället har lämnat större utrymme för individuella intressen (Giddens 2003) och man kan tänka sig att detta också skulle öppna upp för en ökad acceptans för att avvika från normen. Man kan alltså tänka sig att det betraktas som mer positivt idag att gå sin egen väg, än vad det kanske skulle ha gjort tidigare när man i ännu större utsträckning förväntades hålla sig till traditionerna. I några av kvinnornas berättelser syns just tendenser till detta. I andra beskrivningar som kvinnorna ger är det dock på ett mer negativt sätt som kvinnorna bemöts med avseende på deras livsval.

En del av kvinnorna berättar hur deras val inte tas på allvar och hur de blir sedda som själviska, konstiga och omogna. Dessa kvinnor har således erfarenhet av att betraktas och bli bemötta på ett mer negativt sätt. I deras beskrivningar framkommer hur de inte blir trodda när de säger att de inte vill ha barn, utan att människor i deras omgivning tror att det är någonting de känner för stunden men att de senare ändå kommer vilja bli föräldrar. De har också upplevelser av att bli ifrågasatta, att behöva försvara sig och att personer i deras omgivning försöker övertala dem. Detta skulle man kunna se som ett uttryck för en av de fördomar som tidigare forskning visat att många har om frivilligt barnfria; nämligen att de skulle ha mindre tillfredsställande liv och vara mer olyckliga än föräldrar (Mueller & Yoder 1997). Flera av kvinnorna uttrycker hur denna attityd blir frustrerande för dem, eftersom de upplever att omgivningens inställning inte lämnar utrymme för de själva att vara dem som bäst avgör hur de vill leva sitt liv. Dessa olika sätt på vilka omgivningen ifrågasätter och försöker övertala kvinnorna kan igen ses som en manifestation av heteronormen i samhället och beskrivas som ytterligare ett sätt att upprätthålla denna. Detta kan enligt queerteorin göras på ett antal olika sätt. Att som omgivningen, som kvinnorna upplever det, signalerar att man inte tror att kvinnorna kommer att förbli barnfria kan ses som ett *förlöjligande* av livsstilen. Likaså kan övertalningen och kommentarerna om att man skulle ångra sig ses som ett uttryck för att man värderar sin egen livsstil som bättre än de barnfria kvinnornas och således alltså som en form utav *hierarkiering*. Till viss del upplever även några utav kvinnorna hur de på grund av sitt val *stereotypiseras* och blir betraktade som själviska, omogna och onormala. Denna stereotypisering genom vilken heteronormen upprätthålls kan dock sägas vara mer framträdande i tidigare forskning (se t.ex. Mollen 2006) än i våra informanternas berättelser. Någon kvinna påpekade även att människor ofta försöker finna "giltiga" förklaringar till hennes resonemang, exempelvis att hon själv skulle ha haft en dålig barndom eller att hon skulle ha svårt att få barn. Detta kan närmast ses som en form utav *patologisering* utav barnfriheten, där man utgår ifrån att den antingen skulle bero på någon form utav psykologisk eller biologisk brist hos individen.

Att människor i omgivningen förväntar sig att alla vill ha barn och försöker övertala kvinnorna att tänka om i sitt beslut, kan också utifrån Foucaults teori förstås som en form av maktutövning. Foucaults idéer bygger på tankar om människors rädsla för att inte passa in (Ambjörnsson 2006). Utifrån detta blir frågorna från omgivningen, där det tas för givet att kvinnorna ska vilja ha barn, ett sätt för andra att uttrycka och markera

att de själva faller inom ramen för det normala. Att en del människor ibland reagerar kraftigt och försöker övertala kvinnorna att ändra sig när de berättat att de inte vill ha barn, kan utifrån Foucaults tankar förstås som en reaktion som följer utav en rädsla för att det normala utmanas. Om man som Foucault utgår ifrån att människor i allmänhet vill passa in och räds att betraktas som avvikande, kan vi anta att det ses som hotfullt att den egna livsstilen med barn utmanas genom att andra vägrar att anpassa sig till denna. Omgivningens reaktioner kan alltså ses som en rädsla för att om tillräckligt många börjar gå alternativa vägar kommer den egna livsstilen inte längre vara normal. De frivilligt barnfria kvinnor som vi har intervjuat väljer dock att inte låta sig påverkas av omgivningens påtryckningar och försök att få dem att anpassa sig efter normerna. Kvinnorna verkar således inte känna den rädsla som Foucault beskriver utan fortsätter att gå sin egen väg. Trots att de ifrågasätts och behöver försvara sig väljer de med andra ord att leva den livsstil som för dem är den ideala och eftersträvansvärda.

5.3 Hur kvinnorna ser på kvinnlighet och hur de beskriver sin egen kvinnlighet

Under intervjuerna delade kvinnorna även med sig av sina tankar kring kvinnlighet. De beskrev bland annat hur de upplevde att samhällets förväntningar och föreställningar kring kvinnlighet såg ut, men också deras egen syn på vad kvinnlighet innebär och hur deras egen kvinnlighet såg ut. I avsnittet nedan presenteras några av de tankar som vi fick ta del av under intervjuerna. Avslutningsvis analyseras kvinnornas berättelser med hjälp utav våra teoretiska perspektiv.

5.3.1 Normen i samhället

Samtliga kvinnor anser att det i samhället finns normer för kvinnlighet. Att vara kvinna och kvinnlig på det sätt som följer samhällets normer handlar enligt flera av kvinnorna om att vara mjuk, omhändertagande samt i allmänhet tystare och mera försiktig än män. Förväntan på hur man ska vara som kvinna hör enligt kvinnorna också samman med att stadga sig, skaffa barn och vara den som står för huvudansvaret i omvårdnaden om barnen. Bella beskriver här hur hon tycker att samhällsnormen för kvinnlighet ser ut:

”Ja visst har samhället normer för hur det ska vara att vara kvinna. Man ska nöja sig med att tjäna mindre i lön, jobba deltid för att man ska vara hemma med barnen och får därmed mindre i pension. Man ska inte säga för mycket – bättre låta männen fatta beslut och föra samtalet. Man förväntas föda barn och vara omhändertagande, att man bara kan leka två och två, att man fattar beslut utifrån sina känslor, att man alltid vill prata, att man är sämre på att leda företag och så vidare.”

Bella, 29 år

Citatet ovan exemplifierar flera aspekter av kvinnlighet som framkommer under flertalet av intervjuerna. Kvinnorna har upplevelser av att samhällets definition av kvinnlighet har att göra med specifika egenskaper så som att exempelvis vara

känslorienterad och omvårdande. Anna beskriver även hon hur hon upplever att det finns normer som handlar om att man som kvinna förväntas ha vissa egenskaper, även om hon själv inte är så intresserad av att ta reda på exakt vilka egenskaper det är som betraktas som kvinnliga:

"Det finns definitivt en norm. Kvinnor i chefsposition förväntas exempelvis ha andra egenskaper än män i samma position. Exakt hur denna norm ser ut har jag inte brytt mig om att ta reda på i detalj, jag vet bara att många anser att jag inte följer den."

Anna, 45 år

Under intervjuerna framgår det tydligt att de flesta kvinnor har reflekterat över hur man ska vara som kvinna. I beskrivningen av hur normerna ser ut är det många gånger en "traditionell" bild av hur man ska vara som kvinna som framkommer och i denna inbegrips bland annat uppgifter och egenskaper förbundna med moderskap. Det är också uttrycket "traditionellt", "typiskt" eller "klassiskt" kvinnlig som kvinnorna använder för att beskriva den kvinnlighet som passar in på samhällets förväntningar på hur en kvinna ska vara.

5.3.2 Pojkflicka

Som illustreras ovan, menar kvinnorna vi har intervjuat alltså att samhällets normer för vad kvinnlighet innebär, återspeglar en rad egenskaper och beteenden som kan sägas vara en traditionell uppfattning om kvinnlighet. Utifrån detta beskriver de flesta kvinnorna hur de tror att andra inte anser dem vara särskilt kvinnliga i denna bemärkelse. Några av kvinnorna tror att detta delvis har att göra med att det i normerna för hur man skall vara som kvinna, som vi tidigare sett, ingår att man ska vilja bli mamma. Daniella pratar här om att vara barnfri kvinna och hur hon tror att andra inte betraktar henne som "traditionellt" kvinnlig i detta avseende:

"Det uppfattas definitivt som lite udda... att man nog är lite egen, kanske inte på något negativt sätt, men helt klart utanför normen. Inte någon traditionell "riktig" kvinna. Sen tror jag att den stora majoriteten inte ser det som någonting negativt direkt, bara som en avvikelse bland andra... men definitivt en avvikelse."

Daniella, 33 år

Hon fortsätter sedan att utveckla vad hon menar med att hon inte ses som traditionellt kvinnlig:

"Jag är väl genomsnittligt intresserad av smink och kläder etc. men mina huvudsakliga intressen är tekniska, datorer och maskiner och så. Jag tar stor plats socialt och är duktig på mitt likaså tekniska jobb och har inga problem att hävda mig där – andra väntar sig gärna att kvinnor ska vara mer undfallande och försiktiga."

Daniella, 33 år

Det är alltså inte alltid enbart barnfriheten kvinnorna tar upp när det handlar om att inte passa in i samhällsmallen för kvinnlighet. De berättar även hur de med avseende på andra normer de beskrivit, inte ses som särskilt kvinnliga. Camilla ger ett exempel:

"Enligt andra så kan jag tänka mig att jag ses lite som en pojkflicka. Jag har intressen som är "killiga", jag pratar med killar – på killars vis. Jag är inte en tjej som accepterar att det finns en skillnad mellan könen och jag gillar inte tjejsaker i allmänhet."

Camilla, 33 år

Anna har också erfarenheter av att andra inte betraktar henne som kvinnlig i vissa avseenden:

"Jag får ofta höra att jag agerar på ett mycket manligt sätt, både i privatlivet men kanske framförallt i yrkeslivet. Jag blev en gång tilldelad en kvinnlig mentor eftersom man tyckte att jag skulle lära mig "bejaka mina kvinnliga ledaregenskaper". Jag tar det som en förolämpning. Jag är den person jag är, jag låtsas inte ha "manliga egenskaper" för att det är lättare att göra karriär, vilket vissa påstått. Jag bara fungerar på ett sätt som upplevs som manligt av dem som bryr sig om att sätta sådana etiketter på folk. Jag antar att det är det där med mjuk och omvårdande som många anser vara kvinnligt. Jag är inte en hård person, men jag är självständig, faktaorienterad och resultatnriktad vilket tydligen förvirrar."

Anna, 45 år

Merparten av kvinnorna uppger under intervjun att de i andras, men ibland också i egna, ögon inte upplevs som särskilt kvinnliga i traditionell bemärkelse. För två av kvinnorna är detta något som de redan tidigt sett som framträdande hos sig själva och att inte agera klassiskt "flickigt" är ett mönster som de kan känna igen sedan barndomen. Bella delar med sig av erfarenheter från sin uppväxt:

"Mina föräldrar fostrade mig att känna att jag är en människa, inte ett speciellt kön. [...] Jag fick göra samma saker som mina bröder gjorde, vi testade mycket olika saker som barn. Min pappa sa alltid att "man måste pröva allt en gång". Och det gjorde vi. Oavsett om det var "tjej- eller killsaker". När jag var yngre hade jag lättare att leka med killar än med tjejer. Det var mindre tjafs och mer konkret lek. Vi spelade bandy på gatan mellan husen, cyklade, byggde kojor. Medan tjejerna satt på en bänk och tittade på och pratade. Jag blev ofta kallad pojkflicka."

Bella, 29 år

Även Felicia beskriver hur hon tidigt visat upp ett icke könsstereotypt sätt att leka och vara som barn. Hon beskriver bland annat en skillnad i hennes och hennes systers sätt att leka:

"Min syster och hennes vänner lekte med dockor som om de skulle vara barn. Jag lekte också med dockor, men inte på samma sätt som dem. Jag såg inte dockorna som barn, utan mer som leksaker som behövde mig för att "leva". Jag var äldst och tröttnade ganska snart (på docklekarna) och var mer av en pojkflicka som gillade att spela dataspel. Dessutom hade jag en radiostyrd bil som var resultatet av att jag en jul var arg för att min bror fick en bil och jag en docka. Jag vägrade befatta mig med dockan och nästa jul fick jag en ännu häftigare bil än min bror."

Felicia, 28 år

De intervjuade kvinnornas beskrivningar av sin barndom liknar de berättelser som kvinnorna i Mollens (2006) studie återger. Detta på så sätt att de tidigt tycks ha varit ointresserade av könsstereotypa lekar och tagit avstånd från det beteende som förväntats av dem som flickor. I vuxen ålder har flera av de kvinnor vi intervjuat erfarenheter av att andra inte ser dem som typiskt kvinnliga. Många gånger tycker inte heller kvinnorna själva att de följer normen för hur man ska vara som kvinna och att de också har intressen eller egenskaper som betraktas som manliga.

5.3.3 Att ändå vara en riktig kvinna

Kvinnorna som vi intervjuat visar en medvetenhet om samhällets normer och regler för hur man förväntas vara som kvinna. I dessa avseenden beskriver flera av dem hur de av andra inte betraktas som kvinnliga. En av de aspekter som kvinnorna lyfter som förklaring till varför man inte ses som traditionellt kvinnlig av andra är, som nämnts i tidigare avsnitt, föreställningen om att alla kvinnor ska vilja ha barn. Det tycks alltså fortfarande råda en uppfattning om att en "normal" kvinnlig identitet ska innehålla en önskan om moderskap. Till skillnad från de barnfria kvinnorna i Fjells (2008) studie, som bekräftade denna uppfattning genom att själva beskriva det som naturligt för kvinnor att vilja bli mödrar, är detta en mening som kvinnorna vi intervjuade inte delade. Snarare är det så att kvinnorna ganska bestämt tar avstånd ifrån och ifrågasätter detta antagande. Kvinnorna kunde visserligen beskriva hur tanken på att alla kvinnor ska vilja ha barn är djupt rotad i oss som människor, men de ser snarare att detta handlar om normer och regler för hur det ska vara, än någon naturligt och biologiskt fastställt. Felicia använder bilden av en kopp för att illustrera hur hon tänker om kvinnlighet och moderskap:

"Bara för att en kopp är en kopp är det inte helt säkert att den används som en kopp [--] Bara för att jag har möjligheten att föda barn behöver det inte likställas med att jag skall göra det."

Felicia, 28 år

Att vara kvinna och ha möjlighet att föda barn, betyder alltså inte för Felicia att man måste göra det. Även om kvinnorna är medvetna om att kvinnlighet traditionellt kopplas samman med moderskap, är detta inte en åsikt de håller med om. För kvinnorna är kvinnlighet istället kopplat till andra saker. Anna lyfter t.ex. fram att hon skulle beskriva sig som kvinnlig på så sätt att hon har en kurvig figur, gillar att klä sig i kjol och högklackat samt tycker om att bära smycken och smink. Trots att hon till viss del frångår det traditionellt kvinnliga, framhäver hon med hjälp av sitt utseende ändå en traditionell kvinnlighet. Flera av de andra kvinnorna beskriver till skillnad från Anna att de inte ser sig som traditionellt kvinnliga i något avseende. Bland annat Daniella uppger dock att hon ändå betraktar sig som kvinnlig, men inte utifrån de normer som finns för kvinnlighet:

”Sen är det ju såklart så att jag inte heller uppfattar mig som traditionellt kvinnlig, men jag uppfattar mig som kvinnlig på ett annat plan liksom [...]. Jag känner mig stark och trygg i min kropp och i min sexualitet, jag har sådana egenskaper som simultanförmåga, koordinationsförmåga, empati och/eller intuition som jag förknippar med kvinnor snarare än män, om man säger ☺. Jag tycker att jag har en hel del ”kvinnliga” egenskaper, men jag agerar inte och ser inte särskilt kvinnlig ut, snarare.”

Daniella, 33 år

Å ena sidan anser Daniella inte att hon själv är speciellt kvinnlig, å andra sidan tycks hon uttrycka en mycket trygg kvinnlighet rotad i egenskaper bortom det man vanligtvis ytligt associerar med kvinnlighet. Andra informanters beskrivningar av kvinnlighet visar även de på ett sätt att definiera kvinnlighet som skiljer sig från omgivningens. Bella, som tidigare beskrivit hur hon betraktades som pojkflicka när hon var liten, fortsätter med att beskriva hur detta förändrades när hon blev äldre:

”När jag började högstadiet blev jag intresserad av kläder och smink och blev förälskad och såg killar på ett annat sätt än bara som vänner. Men var jag mer kvinnlig för det? Inte i mina ögon, men absolut hos dem som fanns runt omkring mig. Själv tyckte jag att jag var samma människa som innan fast med lite andra intressen.”

Bella, 29 år

Citatet kan sägas illustrera något centralt, nämligen att kvinnorna själva beskriver sig som kvinnliga, ibland utan att ta hänsyn till vad normerna i samhället säger. I Bellas egna ögon var hon varken mer eller mindre kvinnlig när hon började högstadiet och delvis fick nya intressen. För omgivningen däremot, gjorde Bellas nya intressen stor skillnad. Detta citat kan förstås som att Bella, till skillnad från personer i hennes omgivning, inte anser att hennes kvinnlighet är kopplad till ett visst beteende eller speciella intressen, utan att kvinnlighet för henne handlar om något som ligger bortanför traditionella föreställningar om vad som är kvinnligt. Detta blir ännu tydligare i fortsättningen på Bellas svar på frågan om vad hon betraktar som kvinnligt:

"Jag vet inte om jag kan beskriva något kvinnligt utan att vara stereotyp. Utan att sätta samhällets regler för vad som är kvinnligt och manligt. Men ska jag göra ett försök så tycker jag att det är kvinnligt att stå för den man är och de val man gör i livet. Att följa sin dröm oavsett vad den innehåller och skapa sig ett liv utifrån den drömmen och inte utifrån samhällets föreställning om vad som förväntas av dig som kvinna."

Bella, 29 år

I det föregående avsnittet beskrevs hur kvinnorna i andras, och ibland i egna, ögon inte uppfattades som särskilt kvinnliga. I detta tema framgår dock att kvinnorna som vi intervjuat många gånger trots detta ser sig själva som kvinnliga. Det tycks alltså snarast vara så att det finns olika definitioner på vad kvinnlighet är och när kvinnorna beskriver samhällets och sin egen syn på vad som är kvinnligt är det många gånger en skillnad mellan dessa.

5.3.4 Fördjupande analys: En ny kvinnlighet

De normer som kvinnorna beskriver för hur man ska vara och bete sig som kvinna liknar till stor del den form av kvinnlighet som benämns som "den framhävda kvinnligheten". För att representera denna typ av kvinnlighet ska man bland annat vara just omsorgsfull, följsam och empatisk (Giddens 2003). Dessa egenskaper är också framträdande i kvinnornas beskrivningar av den normativa, traditionella kvinnligheten, där det framträder att man ska vara omhändertagande, mer undfallande och känslorienterad. I likhet med kvinnornas beskrivningar av den normativa kvinnligheten förknippas den framhävda kvinnligheten dessutom många gånger med moderskap (Connell 1987; Giddens 2003). Connell (1987) menar att den framhävda kvinnligheten skapas utifrån en underordnad position och i förhållande till manlighet (Connell 1987), något som även blir tydligt i kvinnornas redogörelser för hur normen för kvinnlighet ser ut. I några av kvinnornas berättelser framkommer hur denna norm definieras utifrån antaganden om att det är någonting som skiljer sig från och värderas lägre än manlighet. Kvinnornas beskriver bland annat hur de uppfattar att man som kvinna förväntas tjäna mindre, vara sämre ledare och helst ska låta männen sköta samtalet. Att kvinnlighet på detta sätt i vissa avseenden förväntas vara något *sämre* än män kan sägas illustrera den genusordning som Connell beskriver att manlighet och kvinnlighet skapas inom. Han menar att det i samhället finns en hierarkisk ordning där den hegemoniska maskuliniteten dominerar över alla andra typer av manligheter och kvinnligheter (Giddens 2003). I kvinnornas utsagor framgår alltså att den normativa kvinnligheten skapas utifrån en underordnad position till manlighet. I andra fall handlar kvinnornas beskrivningar inte uttalat om att kvinnor antas vara sämre än män. Däremot framkommer i intervjuerna att kvinnor många gånger överlag förutsätts vara *annorlunda* än män. Även den kvinna som inte uttryckte något intresse för hur normerna för kvinnlighet och manlighet såg ut, konstaterade bara helt kort att kvinnor förutsätts vara *annorlunda* än män. Detta kan ses som ett uttryck för den heterosexuella matris som Butler menar präglar vår kultur. I denna betraktas män och kvinnor, eller

manlighet och kvinnlighet, som två närmast statistiska kategorier som förutsätts vara varandras motsatser (Gemzöe 2005).

I den heterosexuella matrisens resonemang antyds också att det finns ett "rätt" sätt att vara kvinnlig på, vilket kan förklara kvinnornas upplevelser av att andra inte betraktar dem som riktiga kvinnor. Enligt matrisen kopplas normativ kvinnlighet samman med att man har en viss kropp, uppvisar ett visst beteende och har ett visst sexuellt begär. För att ses som en riktig kvinna måste man således ha en kropp som uppfattas som kvinnokropp, bete sig på ett sätt som utifrån normerna betraktas som kvinnligt samt känna åtrå till män (Ambjörnsson 2006). Att kvinnorna inte ses som kvinnliga blir utifrån detta ett resultat av att de inte uppfyller alla kriterier för hur man enligt den heterosexuella matrisen ska vara och bete sig som kvinna. De kvinnor som vi har intervjuat uppfyller bara delvis dessa förväntningar på hur man "ska" vara. Samtliga kvinnor är heterosexuella och de flesta har en kropp som de själva beskriver som traditionellt kvinnlig. Däremot uppger de själva att de på flera sätt frångår normen för hur man som kvinna förväntas bete sig. Detta delvis eftersom de inte vill bli föräldrar, ett beteende kopplat till den normativa kvinnligheten, men även genom att som barn ha lekt på ett sätt som inneburit att de brutit mot traditionella könsroller och som vuxna bete sig på ett "grabbigt" sätt. De faller därmed utanför den heterosexuella matrisen och betraktas därför i andras ögon inte som traditionellt, eller "riktigt" kvinnliga. Genom att kvinnorna på grund utav sin barnfrihet eller andra egenskaper betraktas som avvikare från det kvinnliga idealet, markeras och upprätthålls också gränserna för vad som ingår i den normativa kvinnligheten och vad som inte gör det. På så vis synliggörs hur queerteorin menar att normaliteten är beroende av avvikelser för att fortsätta att existera.

Även om alla kvinnor som vi intervjuat tycks vara medvetna om hur normen för kvinnlighet ser ut och vissa av dem upplever att andra inte anser att de passar in i denna norm, är det inte något som har påverkat kvinnornas bild av dem själva. Hos de flesta kvinnor infinner sig istället vad vi upplever vara en mycket trygg könsidentitet, skild från den bild samhällets normer förmedlar. De beskriver sin egen kvinnlighet på skiftande sätt och med fokus på olika aspekter av deras identitet, men gemensamt för dem är att de, åtminstone i något avseende, beskriver sig själva som kvinnliga. För en del av kvinnorna beskrivs kvinnligheten utifrån kroppen, medan det för andra främst handlar om inre egenskaper som man betraktar som kvinnliga. Några av kvinnorna beskriver också hur de framhäver sin kvinnlighet genom handlingar, så som att bära en viss sorts kläder, använda smink och smycken som man betraktar som någonting kvinnligt. Enligt Butler skulle det detta kunna beskrivas som att kvinnorna genom olika handlingsmönster på olika sätt *gör kvinnlighet*, medan de i andra avseenden, exempelvis genom intressen och beteende, *gör manlighet*. Manlighet och kvinnlighet är således inte kopplat till ett specifikt kön och det finns inte heller bara ett sätt att vara kvinna på (Ambjörnsson 2006; Gemzöe 2005). Skeggs (1999) teori om femininitetsprocessen kan sägas återspegla samma synsätt så till vida att kvinnlighet eller manlighet enligt henne

inte är bunden till det biologiska könet. Det finns för henne inte heller bara ett sätt att utöva kvinnlighet på, utan detta kan göras på ett flertal olika sätt. Precis som i de intervjuade kvinnornas berättelser lyfter Skeggs (1999) fram att det ibland kan röra sig om att genom sin kropp skapa och definiera kvinnlighet, medan det i andra avseenden kan handla om att på andra sätt göra kvinnlighet.

Gemensamt för både Butler och Skeggs är att det inte finns en kategori av kvinnor, utan att det finns flera sätt att göra kvinnlighet och således flera sätt på vilket man kan vara kvinna (Ambjörnsson 2006; Skeggs 1999). Utifrån kvinnornas berättelser från intervjuerna kan vi tolka att de har skapat kvinnlighet på sitt eget sätt, utifrån sina egna personligheter och preferenser. Även Connell (1987) menar att det finns flera olika kvinnligheter. En av dessa, den framhävda, har redan berörts i kvinnornas beskrivningar av normen för kvinnlighet. Connell menar vidare att det finns andra typer av kvinnligheter, som på olika sätt förkastat den normativa bilden av vad kvinnlighet ska vara (Giddens 2003). Kvinnorna vi intervjuat kan beskrivas ha gjort just detta. De har mötts av bilder av den framhävda kvinnligheten och sett hur denna fungerat som norm och ideal i samhället. Istället för att som Foucault skulle beskriva det, *internalisera* dessa normer, har kvinnorna på ett medvetet sätt reflekterat över bilden av den framhävda kvinnligheten för att sedan välja att ta avstånd ifrån den. Resultatet kan sägas bli att de skapar en annan typ av kvinnlighet, en "*reflexiv kvinnlighet*", som utifrån samhället och genusordningen inte lever upp till idealet och därmed intar en underordnad position och tilldelas mindre utrymme i offentligheten. Den kvinnlighet som vi benämner den reflexiva kvinnligheten kommer vidare att beskrivas och diskuteras i nästa avsnitt.

6. Diskussion

Detta kapitel inleds med en sammanfattning av några utav de resultat och slutsatser som framkommit i studien. Därefter kommer ett avsnitt med uppsatsförfattarnas vidare reflektioner, samt där begreppet "den reflexiva kvinnligheten" som presenterades i avsnitt 5.3.4 diskuteras vidare. Avslutningsvis lämnas förslag på aspekter av frivillig barnfrihet där forskning saknas och där det således finns utrymme för ytterligare studier.

6.1 Sammanfattande slutsatser

I detta avsnitt sammanfattas huvuddragen från de resultat som framkommit i studien med utgångspunkt i uppsatsens frågeställningar.

6.1.1 Hur kvinnorna beskriver sitt val att inte skaffa barn

Kvinnorna beskriver sitt val att inte skaffa barn uteslutande som något positivt. De berättar att valet alltid har varit självklart för dem och att de aldrig känt någon längtan eller kunnat se sig själva i rollen som föräldrar. De uttrycker att valet inte innebär någon stor sak för dem, utan att det är ett val bland flera andra. De har aldrig velat ha barn men eftersom det många gånger tas för givet att man ska ha det var det först i vuxen ålder de blev medvetna om att det var möjligt att välja bort barn. När de beskriver sitt val att inte skaffa barn framkommer det i de flesta fallen att barndomen inte haft någon större betydelse för valet. I deras utsagor framgår det att de flesta tycker om barn men att de inte lockas av föräldrskapet utan uppskattar den frihet som de har. De är säkra i sin övertygelse och de kan inte se en framtid där de lever på något annat sätt.

Hur kvinnorna beskriver sitt val kan förstås som ett uttryck för individualisering, där kvinnorna har tagit fasta på de nya möjligheter som följer av avtraditionaliseringen i det moderna samhället. De visar i sina berättelser upp prov på ett reflexivt förhållningssätt till normer och traditioner. Deras berättelser exemplifierar hur barn inte längre måste ses som en självklar del i livet utan att andra individuella intressen och valmöjligheter konkurrerar med valet att skaffa barn. Den frivilliga barnfriheten är ett av de val som kvinnorna står inför och som är med och skapar deras livsstil. Kvinnorna är aktiva i att konstruera sina egna liv och sin egen framtid och resultatet blir ett liv som de själva är nöjda med och som de inte skulle vilja ändra på.

6.1.2 Hur kvinnorna upplever att de blir bemötta av sin omgivning

Kvinnorna upplever att det finns en förväntan i samhället och i deras närmsta omgivning på hur man ska leva sitt liv och att denna inbegriper att man ska vilja ha och skaffa barn. Denna förväntan tycker de präglar det bemötande de får av sin omgivning. De upplever att deras val i vissa fall inte tas på allvar eller accepteras, utan att de blir ifrågasatta och att omgivningen försöker övertala dem att ändra sig. Det framkommer även att en del kvinnor upplever att de får ett positivt bemötande och stöd från sin omgivning. Ibland

handlar det om att personer i omgivningen inte tycks fundera nämnvärt över barnfriheten, i andra fall att kvinnorna beundras för att de gör det som känns rätt för dem.

Det bemötande som kvinnorna upplever att de får från omgivningen kan förklaras och förstås utifrån att de bryter mot de normer som finns i samhället för familjeliv och kvinnlighet. Omgivningens förväntningar och reaktioner synliggör och upprätthåller den heteronorm som innebär att man utgår ifrån att en kvinna och en man ska leva tillsammans för att så småningom få barn. Förväntningarna och reaktioner i form av övertalning, kan även ses som en form av maktutövning där man vill markera och upprätthålla vad som är normalt. Att en del av kvinnorna blir bemötta med respekt och beundran kan förstås utifrån individualiseringen som skett i vårt samhälle där individuella intressen får större utrymme och att det därmed finns en ökad acceptans för att avvika från normen.

6.1.3 Hur kvinnorna ser på kvinnlighet och hur de beskriver sin egen kvinnlighet

Kvinnorna anser att det finns normer i samhället för hur man som kvinna ska vara och bete sig. Denna norm präglas bland annat av att man ska vara mjuk, omhändertagande, stadga sig och vilja ha och en dag också skaffa barn. Utifrån dessa normer beskriver de flesta kvinnorna att de tror att andra inte anser att de är särskilt kvinnliga i traditionell bemärkelse. Ibland uppger kvinnorna att de inte heller själva ser sig som kvinnliga på detta sätt. De menar att de på sätt och vis bryter mot dessa normer för kvinnlighet, men menar att de ändå ser sig som kvinnliga på andra sätt. De beskriver sin egen kvinnlighet exempelvis utifrån sin kropp, sitt utseende samt egenskaper som de anser vara kvinnliga.

De normer som kvinnorna beskriver för hur man ska vara och bete sig som kvinna liknar till stor del den framhävda kvinnligheten som Connell beskriver. Kvinnornas upplevelser av att andra inte betraktar dem som riktiga kvinnor kan förklaras utifrån den heterosexuella matrisens resonemang om att det finns ett rätt sätt att vara kvinna på. De kvinnorna vi intervjuat är heterosexuella och har en kropp som de själva beskriver som kvinnlig. De uppger däremot själva att de går emot normen för hur man som kvinna förväntas bete sig, detta delvis för att de inte vill bli föräldrar. Kvinnorna vi har intervjuat "gör" kvinnlighet på ett sätt som skiljer sig från det normativa. De förkastar därmed den framhävda kvinnligheten och skapar istället en annan typ av kvinnlighet. Kvinnorna är medvetna om de normer som finns och att andra inte alltid anser att de lever upp till dessa. Detta har dock inte påverkat kvinnornas bild av sig själva och de har istället vad vi upplever vara en mycket trygg könsidentitet. De ser inte den normativa kvinnligheten som det ideala och eftersträvaransvärda, utan de är nöjda med den reflexiva kvinnlighet de själva har skapat.

6.2 Vidare reflektion och diskussion: En reflexiv kvinnlighet

Kvinnornas berättelser om sig själva, sina liv och sina möjligheter menar vi bör förstås utifrån den samhälleliga och kulturella kontext i vilken de lever. Att kvinnorna vuxit upp i ett västerländskt samhälle som i vår mening präglas av individualiseringen innebär att de haft utrymme att gå sin egen väg och möjlighet att skapa sig ett liv som skiljer sig från traditionella normer och värderingar. De har alla haft möjlighet att utbilda sig och att förvärvsarbeta utanför hemmets sfär vilket medfört en högre grad av självständighet samt ifrågasättande av traditionella livsmönster och kvinnoroller. För dessa kvinnor har det således funnits andra sätt att självförverkliga sig själva än genom moderskap. Vi vill dock i detta sammanhang framhålla att de förhållanden som vi just beskrivit inte nödvändigtvis är verklighet för andra kvinnor i andra livssituationer. Vårt urval kom att bestå av en relativt homogen grupp kvinnor och vi har också fått utsagor som till stor del överensstämmer med varandra. Kvinnor i andra åldrar, samhällsklasser eller från andra länder och kulturer hade kanske haft andra upplevelser och erfarenheter än dessa kvinnor. Man kan även tänka sig att vi hade fått större variation i berättelserna om vi intervjuat kvinnor bosatta i mindre orter eller på landsbygden. Vi utgår från att det finns geografiska skillnader vad gäller normer och värderingar kring familjeliv och kvinnlighet, men kanske kan det även vara så att traditionerna är starkare på landsbygden än vad de är i större städer?

Man kan alltså se det som att den samhälleliga strukturen såväl kan begränsa som skapa förutsättningar för individuella val och självförverkligande. Kvinnorna som vi har intervjuat befinner sig å ena sidan i en social och kulturell kontext där det varit möjligt för dem att forma sitt liv som de själva vill. Vi menar dock att de reaktioner och det bemötande som kvinnorna får från sin omgivning, å andra sidan kan tyda på att traditionella normer och värderingar till viss del fortfarande präglar människors sätt att tänka kring familjeliv och kvinnlighet. I kvinnornas berättelser blir det tydligt att en kvinnas identitet fortfarande i stor utsträckning förväntas höra samman moderskap och formas utifrån en kärnfamiljskonstellation, vilken i sin tur framställs som den ideala levnadsformen. Man skulle kunna tänka sig att den tekniska utvecklingen, som inneburit att de flesta idag kan få barn, har medfört att moderskaps – och kärnfamiljsnormen till och med skulle kunna vara ännu starkare idag än tidigare. Det faktum att många i dagens samhälle, med teknikens hjälp, har möjlighet att få barn kan med andra ord kanske ha medfört en ökad förväntan på att alla ska vilja ha och försöka skaffa barn.

Vi menar således att kvinnornas berättelser illustrerar en dubbelhet vad gäller å ena sidan det individualiserade samhällets möjligheter, å andra sidan traditionella värderingars fortsatta inflytande över hur människors ska leva sitt liv. Kvinnorna visar genomgående i sina berättelser på ett medvetet och reflexivt förhållningssätt till denna dubbelhet gällande familjeliv och kvinnlighet. De har vuxit upp i ett samhälle där de haft förhållandevis stora valmöjligheter gällande sin framtid, men där samtidigt normer och traditioner för hur man ska leva sitt liv och hur man ska vara som kvinna fortfarande i stor utsträckning präglar människors sätt att utforma sitt liv. Av kvinnornas

beskrivningar framgår det att kärnfamiljsliv fortfarande existerar som normgivande ideal och att moderskap kopplas samman med en kvinnlig identitet. Istället för attoreflekterat ta till sig och internalisera dessa föreställningar om familjeliv och kvinnlighet, blir det tydligt att kvinnorna som vi intervjuat på ett medvetet sätt reflekterat över dem. De har utifrån sig själva och sina drömmar och visioner valt vilka aspekter av dessa som de vill ska få ta plats och ingå i deras liv. I denna reflexiva process har kvinnorna insett att moderskap inte är en självklarhet och inte heller något som man vill inkludera i sin livsstil eller sina framtidsplaner. De har alltså kommit fram till att man som kvinna inte behöver skaffa barn samt att moderskap inte heller är en nödvändighet för att de ska betrakta sig själva som kvinnliga. I detta visar de även upp ett reflexivt förhållningssätt gentemot könsroller och kvinnlighet där de väljer att inte rätta sig efter den typiska mallen för hur man ska vara som kvinna utan skapar sin kvinnlighet efter sina egna värderingar och ideal. Denna kvinnlighet benämner vi som den reflexiva kvinnligheten, vilken i sin tur kan ta sig i olika uttryck. Ett gemensamt drag för denna form av kvinnlighet är ett avståndstagande från den traditionella och normativa kvinnligheten som innefattar moderskap. Istället skapar man en alternativ livsstil där man sätter sig själv och sina egna intressen i centrum. Utmärkande för kvinnorna som skapat denna reflexiva kvinnlighet är dessutom att de alla har en medvetenhet om de förväntningar som finns på dem som kvinnor och om att de själva inte lever upp till dessa. De är starka individer som, utan att ta hänsyn till eller anpassa sig efter samhällets normer och omgivningens förväntningar, väljer att följa sina egna hjärtan och gå sina egna vägar.

Vår förhoppning är att vi med den här uppsatsen har bidragit med insikter och värdefulla kunskaper kring ett ämne som idag är relativt outforskat. Vi menar att vi har öppnat för reflektion kring normer för familjeliv och kvinnlighet genom att visa att barn och moderskap inte behöver vara en självklarhet i alla kvinnors liv. På detta sätt har vi synliggjort och förhoppningsvis skapat förståelse för frivilligt barnfria kvinnor och deras livsval.

6.3 Förslag på vidare forskning

Det övergripande syftet med uppsatsen har medfört att vår ansats har varit bred och vi är medvetna om att det finns utrymme att ytterligare fördjupa varje frågeställning vi undersökt. Detta, i kombination med att tidigare forskning på området i stor utsträckning saknas, innebär att var och en av de frågeställningar vi använt oss utav skulle kunna fungera som en utgångspunkt för vidare forskning. Man skulle exempelvis kunna fördjupa varje fråga för sig och då anlägga andra teoretiska perspektiv för att på så sätt få ytterligare kunskap samt en bredare och djupare förståelse. Denna studie har dessutom utgått ifrån en relativt homogen grupp kvinnor som är frivilligt barnfria. Det skulle därför vara intressant att vidare studera likheter och skillnader i kvinnors upplevelser och erfarenheter med avseende på exempelvis ålder, klass, etnicitet samt geografisk bosättning. Vidare skulle det även vara intressant att undersöka mäns upplevelser av att vara frivilligt barnfria, samt att jämföra mäns och kvinnors

erfarenheter. Då det enligt vår uppfattning saknas tydlig statistik över hur många som väljer att avstå från att skaffa barn samt huruvida frivillig barnfrihet är något som blir vanligare, anser vi att det skulle behövas en sådan kartläggning. Vidare tycker vi även att en longitudinell studie, där man undersöker hur frivilligt barnfria människor ser på sitt val över tid, skulle vara intressant. Vi har bland annat funnit nordamerikanska studier som undersökt människors attityder gentemot personer som väljer att inte skaffa barn. Liknande undersökningar som utgår ifrån skandinaviska förhållanden tycks dock saknas och vi efterfrågar därför studier som behandlar detta.

Eftersom de som väljer en barnfri livsstil är i minoritet och därför i stor utsträckning osynliggörs i dagens samhälle, är det av vikt lyfta fram deras tankar och erfarenheter av att leva utan barn. Sådan forskning bör syfta till att ifrågasätta och öppna för reflektion kring samhällets normer och värderingar och på så sätt verka för att förhindra osynliggörande och exkludering.

7. Referenser

Litteratur

- Ambjörnsson, Fanny (2003): *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag
- Ambjörnsson, Fanny (2006): *Vad är queer?* Stockholm: Natur & Kultur
- Bergsten, Birgitta/Bäck-Wiklund, Margareta (1997): *Det moderna föräldraskapet – en studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur & kultur
- Connell, R.W. (1987): *Gender and power*. California: Stanford University Press
- Gemzöe, Lena (2005): *Feminism*. Stockholm: Bilda förlag
- Giddens, Anthony (1997): *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos
- Giddens, Anthony (2003): *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Larsson, Sam (2005): "Kvalitativ metod – en introduktion" i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red) (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Morell, Carolyn M. (1994): *Unwomanly conduct: The challenges of intentional childlessness*. New York: Routledge
- Skegg, Beverley (1999): *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos
- Svenning, Conny (2003): *Metodboken*. Eslöv: Lorentz förlag
- Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups
- Öqvist, Anna (2009): *Skolvardagens genusdramaturgi. En studie av hur femininiteter och maskuliniteter görs i år 5 med ett särskilt fokus på benämningar som hora och kärring*. Akad. avh. Luleå: Luleå tekniska universitet, Institutionen för Pedagogik och lärande

Elektronisk litteratur

Beck, Ulrich/Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002): *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: SAGE

Sveningsson, Malin/Lövheim, Mia/Bergquist, Magnus (2003): *Att fånga nätet: kvalitativa metoder för Internetforskning*. Lund: Studentlitteratur

Forskningsrapporter

Fjell, Tove Ingebjørg (2008): *Å si nei til meningen med livet? En kulturvetenskaplig analyse av barnfrihet*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag

SCB, Demografiska rapporter 2009:2, *Barn eller inte? Resultat från en enkätundersökning om kvinnors och mäns inställning till barnafödande*.

Elektroniska tidskriftsartiklar

Gillespie, Rosemary (2003): Childfree And Feminine: Understanding the Gender Identity of Voluntarily Childless Women. *Gender & Society*, vol. 17, nr. 1, s. 122-136. Hämtad 091001 från <http://gas.sagepub.com/cgi/content/abstract/17/1/122>

Mollen, Debra (2006): Voluntarily Childfree Women: Experiences and Counseling Considerations. *Journal of Mental Health Counseling*, vol. 28, nr. 3, s 269-282. Hämtad 091001 från <http://search.ebscohost.com.ezproxy.ub.gu.se/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=21639016&site=ehost-live>

Mueller, Karla Ann/Yoder, Janice D (1997): Gendered Norms for Family Size, Employment, and Occupation: Are There Personal Costs for Violating Them? *Sex Roles*, vol. 36, nr. 3-4, s 207-220. Hämtad 091001 från <http://www.springerlink.com/content/w13322x66801745j/fulltext.pdf>

Somers, Marsha D. (1993): A Comparison of Voluntarily Childfree Adults and Parents. *Journal of Marriage and Family*, vol. 55, nr. 3, s 643-650. Hämtad 091001 från <http://www.jstor.org/stable/353345>

Lexikon

Lexikon för svenska synonymer (2009): *Kvinnlig*. Hämtat 091001 från www.synonymer.se

Inlägg på forum

Hej!

Vi är två studenter som läser socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet. I vår kommande C-uppsats vill vi skriva om kvinnor som frivilligt väljer bort barn och skulle därför gärna vilja komma i kontakt med kvinnor som är villiga att ställa upp på intervjuer kring ämnet. Intervjuerna kan genomföras genom ett personligt möte (i Göteborgsområdet) eller via MSN. Självklart kommer alla uppgifter att behandlas konfidentiellt och alla deltagare kommer att vara anonyma.

Vi lägger inte någon värdering i valet att skaffa barn eller inte, utan anser att det är varje människas egna individuella val. Syftet med vår undersökning är att lyfta fram och synliggöra det faktum att alla kvinnor inte vill skaffa barn.

Vi har valt att inrikta oss på kvinnor som är över 25 år och som av andra skäl än medicinska har valt att leva utan barn. Vi är alltså i första hand inte intresserade av kvinnor där infertilitet, genetiska sjukdomar etc. ligger till grund för beslutet. Det är också viktigt att kvinnan känner sig säker i sin övertygelse att hon inte vill skaffa några barn.

Hoppas att någon vill ställa upp!

Med vänliga hälsningar,

Hanna och Matilda

Frågeguide

Frågor om frivillig barnfrihet

Tack för att du vill medverka i vår intervju! Nedan följer ett antal frågeteman som vi skulle uppskatta om du vill berätta om. Under varje tema har vi gett *förslag* på vad du kan ta upp. Känn dig fri att utforma din berättelse som det passar dig. Du kan välja att besvara alla frågor i turordning, välja att svara på några av dem eller att fritt berätta om dina tankar och erfarenheter runt varje frågetema. Skriv gärna utförligt och utveckla dina svar! Om det är någonting som du funderar över är du välkommen att höra av dig till oss!

Frågetema 1: Individuella faktafrågor

Ålder?

Bostadsort?

Utbildningsnivå och yrke?

Skulle du definiera dig som överklass/medelklass/arbetarklass?

Etnisk tillhörighet?

- I vilket land är du född?
- I vilket land/länder har du medborgarskap?
- I vilket/vilka länder är dina föräldrar födda i?
- I vilket/vilka länder har dina föräldrar medborgarskap?

Civilstånd?

- Har du partner?

Om ja:

- Vilket kön har din partner?
- Är ni gifta eller sambos?
- Hur länge har ni varit gifta/sambos/i ett förhållande?
- Har din partner barn från tidigare förhållande?

Hur säker är du i ditt beslut att inte bli förälder? Ange en siffra mellan 1-10 där 1 är "Inte alls säker" och 10 är "Mycket säker"

Frågetema 2: Om valet/beslutet att inte skaffa barn

Berätta om valet/beslutet att inte skaffa barn. Du kan exempelvis ta upp:

- Varför har du valt att inte skaffa barn?
- Vad är det som lockar med ett barnfritt liv?
- Är det något speciellt med livet med barn/livet som mamma som du vill ta avstånd ifrån?
- Har du och din partner samma syn?
- Finns det någon/några faktorer som skulle få dig att ändra ditt beslut och överväga att skaffa barn?

Frågetema 3: Om livet utan barn

Berätta om ditt liv som barnfri kvinna. Du kan exempelvis ta upp:

- Hur skulle du beskriva livet som barnfri?
- Vilka positiva aspekter ser du med ett barnfritt liv?

- Kan du se några negativa aspekter med ett barnfritt liv?
- Upplever du att ditt val har påverkat/förändrat dina relationer/umgänge? I så fall, på vilket sätt?
- Hur skulle du beskriva dig själv som barnfri kvinna?

Frågetema 4: Föreställningar om livet med barn

Berätta om hur du tror att livet med barn är. Du kan exempelvis ta upp:

- Hur tror du att livet med barn är?
- Hur tror du att rollen som mamma är?
- Tycker du om barn? Varför/varför inte?

Frågetema 5: Omgivningens förväntningar

Berätta om de förväntningar som du upplever att omgivningen (t.ex. partner, familj, släkt, vänner, arbetskamrater, professionella) har på dig/dig och din partner. Du kan exempelvis ta upp:

- Upplever du att det finns en förväntan från omgivningen om att du som kvinna ska vilja ha/skaffa barn? I så fall, från vilka har du upplevt denna förväntan? Tror du att det finns samma förväntningar på din partner?
- Har du varit med om någon situation där du upplevt att professionella har utgått ifrån att du ska vilja skaffa barn eller har haft åsikter om ditt val att vara barnfri?
- Upplever du att omgivningens förväntningar har påverkat dig på något sätt? I så fall på vilket?

Frågetema 6: Omgivningens reaktioner och bemötande

Berätta om dina upplevelser och erfarenheter av hur omgivningen (t.ex. partner, familj, släkt, vänner, arbetskamrater, professionella) bemöter dig som barnfri kvinna. Du kan exempelvis ta upp:

- Känner du att du kan vara öppen med ditt val att inte skaffa barn? Med vilka/vilka inte?
- Hur ser omgivningen på ditt beslut att inte skaffa barn? Har du fått positiva/negativa reaktioner?
- Upplever du att du behöver motivera/försvara ditt val? I så fall, kan du ge exempel på i vilka situationer?
- Hur tror du att människor som känner dig skulle beskriva dig som barnfri?
- Hur tror du att människor som *inte* känner dig skulle beskriva dig som barnfri?

Frågetema 7: Att vara kvinna

Berätta om dina upplevelser och erfarenheter av att vara kvinna. Du kan exempelvis ta upp:

- Upplever du att det finns en norm i samhället för hur man ska vara som kvinna? Hur ser den normen i så fall ut?
- Vad tycker du är kvinnligt?
- Skulle du beskriva dig själv som kvinnlig? Varför/varför inte?

Information inför intervjun

Inför intervjun vill vi informera om att vi utgår från de forskningsetiska principer som finns inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning. Dessa innebär att du som deltagare ska få information om studiens syfte samt om hur ditt deltagande kommer att gå till och behandlas.

Syftet med vår uppsats är att få ta del av och synliggöra kvinnors tankar och upplevelser av att leva utan barn. Vi vill bland annat ta reda på hur kvinnor resonerat kring sitt val att inte skaffa barn samt hur de upplever att omgivningen ser på beslutet.

Det är frivilligt att deltaga i studien och du har som deltagare själv rätt att bestämma över din medverkan. Detta innebär att du kan välja att avstå från att svara på frågor under intervjun samt att du när som helst har rätt att avbryta din medverkan i uppsatsen. Självklart kommer alla uppgifter att behandlas konfidentiellt och ditt deltagande i uppsatsen att vara anonymt. Detta innebär att inga uppgifter kommer att kunna kopplas till dig personligen. Det material vi samlar in kommer endast att användas till vår uppsats och vi kommer att hantera och förvara materialet på ett sätt så att obehöriga inte kan ta del av det. Efter uppsatsens slutförande kommer allt material att förstöras.

När den skriftliga rapporten är klar kommer du som deltagare att få möjlighet att ta del av den färdiga uppsatsen.

Om du har frågor eller funderingar kan du när som helst kontakta oss på följande e-postadress: XXX

Vi kommer inledningsvis i intervjun att fråga dig om du har läst igenom denna information samt be dig bekräfta ditt samtycke att deltaga.